

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ**

**VÝVOJ REGIONÁLNÍCH DISPARIT NA ÚROVNI
ČESKÉ REPUBLIKY**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Bc. Števíanka Daniel

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

**VÝVOJ REGIONÁLNÍCH DISPARIT NA ÚROVNI
ČESKÉ REPUBLIKY**

Bc. Števíanka Daniel

Diplomová práce
2011

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Daniel ŠTEVANKA**
Osobní číslo: **E09795**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Regionální rozvoj**
Název tématu: **Vývoj regionálních disparit na úrovni České republiky**
Zadávací katedra: **Ústav veřejné správy a práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je vyhodnocení regionálních disparit na úrovni České republiky a vhodnosti indikátorů používaných k vyhodnocení těchto disparit.

- Regionální politika v kontextu ČR
- Nástroje regionální politiky
- Indikátory regionálních disparit
- Identifikace disparit ve vývoji regionů
- Vyhodnocení vhodnosti použitých indikátorů pro hodnocení disparit regionů

Rozsah grafických prací: –
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

1. ADAMČÍK, S. Zdroje teorie regionální politiky a regionálního rozvoje, VŠB - Technická univerzita Ostrava, 1997, 138 s.
2. BLAŽEK, Jiří; UHLÍŘ, David. Teorie regionálního rozvoje. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 211 s. ISBN 80-246-0384-5.
3. MOLDAN, Bedřich. Indikátory trvale udržitelného rozvoje. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 1996, str. 87, ISBN 80-7078-280-X.
4. PIKE, A., RODRIGUEZ-POSE, A., Tomaneym J. Local and regional development. New York: Routledge, 2006. ISBN10 0-203-00306-3
5. ŠILHÁNKOVÁ, V. Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji, Univerzita Pardubice, 2007, 129 s. ISBN 978-80-7395-019-4.
6. WOKOUN, R. Regionální rozvoj a jeho management v České republice, Praha: Oeconomica, 2007, 246 s. ISBN 978-80-245-1301-0.
7. WOKOUN, R. Regionální rozvoj - východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování, Praha: Linde, 2008, 475 s. ISBN 80-7201-699-0.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Martin Maštálka, Ph.D.**
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání diplomové práce: **17. června 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **6. května 2011**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 7. července 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci použil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 22. 4. 2011

Števíka Daniel

Poděkování

Za cenné rady, informace, připomínky a náměty bych rád poděkoval Ing. Martinu Maštálkovi, Ph.D., vedoucímu diplomové práce. A v neposlední řadě také mé rodině za poskytnutou podporu a zázemí během celého mého studia.

Anotace

Práce je zaměřena na popis regionu, jeho vlastnosti, strukturu a typologii. Dále se zaměřuje na analýzu regionálních disparit, teorie regionálního rozvoje a indikátorů udržitelného rozvoje. Zabývá se možnými způsoby měření a výpočtu jednotlivých indikátorů na místní úrovni. Indikátory jsou vypracovány pro ORP Ostrava a okolní obce.

Klíčová slova

region, regionální disparity, indikátory, regionální politika, regionální rozvoj, Ostrava

Title

Evolution of the regional disparities in the Czech Republic

Annotation

The work focuses on the description of the region, its characteristics, structure and typology. It also focuses on the analysis of regional disparities, theory of regional development and sustainability indicators. It deals with practicable methods of measure and calculation of individual indicators on local level. Indicators cover area of Ostrava and surrounding municipalities.

Keywords

region, regional disparities, indicators, regional policy, regional development, Ostrava

Obsah

Úvod.....	13
1 Region.....	15
1.1 Definice regionu.....	15
1.2 Vymezení regionu.....	15
1.3 Vlastnosti regionu.....	17
1.4 Typologie regionů.....	18
1.4.1 Administrativní region.....	18
1.4.2 Účelový region.....	18
1.4.3 Regiony z hlediska hospodářského potenciálu.....	20
1.4.4 Regiony z hlediska potřeb České republiky.....	20
1.5 Struktura regionů.....	21
1.5.1 Homogenní region.....	21
1.5.2 Heterogenní region.....	23
1.6 Evropská klasifikace NUTS.....	24
1.7 Klasifikace CZ-NUTS.....	25
2 Analýza regionálních disparit.....	28
2.1 Pojem disparita.....	28
2.2 Definice regionální disparity.....	28
2.3 Faktory regionálních disparit.....	28
2.3.1 Primární faktory.....	28
2.3.2 Sekundární faktory.....	30
2.4 Charakteristiky regionálních disparit.....	31
2.5 Klasifikace regionálních disparit.....	35
2.6 Regionální disparity v teoriích regionálního rozvoje.....	36
2.6.1 Regionální disparity v neoklasických a neoliberalních teoriích regionálního rozvoje.....	36

2.6.2	Regionální disparity v teorii nové ekonomické geografie a nové teorii růstu.....	37
2.6.3	Regionální disparity v teorii jádro-periferie.....	38
2.6.4	Regionální disparity v neomarxistických teoriích regionálního rozvoje.....	38
2.6.5	Regionální disparity v regulační teorii.....	39
2.6.6	Regionální disparity v institucionálních teoriích.....	39
3	Indikátory udržitelného rozvoje.....	40
3.1	Teoretický úvod k indikátorům udržitelného rozvoje.....	40
3.2	Důležité pojmy.....	40
3.3	Typy indikátorů.....	41
3.4	Kritéria indikátorů.....	42
3.5	Hodnocení indikátorů.....	45
3.6	Sady indikátorů.....	46
3.7	Indikátory udržitelného rozvoje používané na úrovních České republiky.....	48
3.7.1	Indikátory udržitelného rozvoje na úrovni České republiky.....	48
3.7.2	Indikátory udržitelného rozvoje na úrovni krajů České republiky.....	49
3.7.3	Indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni.....	49
4	Základní charakteristika města Ostrava.....	50
5	Analýza indikátorů udržitelného rozvoje na místní úrovni.....	53
5.1	Přehled použitých indikátorů.....	55
5.1.1	URB1 – Udržitelné využití území.....	55
5.1.2	URB3 - Dostupnost místních veřejných prostranství a služeb.....	61
5.1.3	ECO2 – Stabilita a diverzifikace místní ekonomické základny.....	63
6	Vyhodnocení vybraných indikátorů.....	65
6.1	Vzájemné srovnání vybraných indikátorů udržitelného rozvoje na místní úrovni.....	76
7	Závěr.....	79

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Oblasti (NUTS 2) a kraje (NUTS 3) České republiky	26
Obrázek č. 2: Kraje (NUTS 3) a okresy (NUTS 4) České republiky	27
Obrázek č. 3: Městské obvody v Ostravě.....	51

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Úrovně NUTS a populační hranice obyvatel.....	24
Tabulka č. 2: Hierarchická struktura kódů a jednotlivé územní jednotky v klasifikaci NUTS – CZ	26
Tabulka č. 3: Výsledky výpočtu indikátoru územní dynamiky obce Ostrava v letech 2002 až 2006.....	55
Tabulka č. 4: Využití půdy na katastrálním území obce Ostrava v letech 2001 až 2006.....	56
Tabulka č. 5: Využití půdy na území obce Ostrava	57
Tabulka č. 6: Výsledky indikátoru změny využití území obce Ostrava v letech 2002 až 2006..	59
Tabulka č. 7: Hustota osídlení obce Ostrava v letech 2001 až 2006.....	61
Tabulka č. 8: Celkové shrnutí údajů o obci Ostrava v letech 2001 až 2006	61
Tabulka č. 9: Vyhodnocení indikátoru Dostupnosti veřejných prostranství a služeb v obci Ostrava	62
Tabulka č. 10: Vývoj výnosů daně z příjmu fyzických osob ze samostatně výdělečné činnosti v obci Ostrava v letech 2001 až 2006	63

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj indikátoru územní dynamiky obce Ostrava v letech 2002 až 2006.....	57
Graf č. 2: Podíl urbanizovaného a neurbanizovaného území na správním území obce Ostrava – vývoj v letech 2001 až 2006.....	58
Graf č. 3: Vývoj indikátoru změny využití území obce Ostrava v letech 2002 až 2006.....	59
Graf č. 4: Vývoj výnosu daně z příjmu FO na 1 obyvatele v obci Ostrava v letech 2001 až 2006	64

Seznam kartogramů

Kartogram č. 1: Hodnoty indikátoru územní dynamiky v ORP Ostrava a okolních obcí v roce 2006.....	67
Kartogram č. 2: Změna počtu obyvatel v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006	68
Kartogram č. 3: Změna urbanizované plochy v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006.....	69
Kartogram č. 4: Změna hustoty obyvatel v urbanizovaném území v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006	70
Kartogram č. 5: Dostupnost mateřských škol v ORP Ostrava a okolních obcích.....	71
Kartogram č. 6: Dostupnost základních škol v ORP Ostrava a okolních obcích.....	72
Kartogram č. 7: Dostupnost zastávek MHD a vlaku v ORP Ostrava a okolních obcích	73
Kartogram č. 8: Změna výnosu daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006	74
Kartogram č. 9: Výnos daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele v ORP Ostrava a okolních obcích v roce 2006 v Kč	75
Kartogram č. 10: Směr rozvojových os v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006	78

Seznam příloh

Příloha č. 1: Aktualizovaná klasifikace CZ - NUTS.....	84
Příloha č. 2: Základní klasifikace regionálních disparit.....	87
Příloha č. 3: Seznam vybraných regionálních ukazatelů v nabídce ČS	88

Seznam zkratek

- ARIS Architecture of Integrated Information System
- CRISP Construction Related Sustainability Indicators
- ČKO Číselník krajů a okresů
- ČR Česká republika
- ČSÚ Český statistický úřad
- ECI European Common Indicators
- ES Evropské společenství
- ESI Environmental Sustainability Index
- EU Evropská unie
- FO Fyzická osoba
- GIS Geografické informační systémy
- HDI Human Development Index
- HDP Hrubý domácí produkt
- CHKO Chráněná krajinná oblast
- IDOS Integrovaný dopravní systém
- ILC Index of the Landuse Change
- ILO International Labour Organization
- LAU Local Administration Units
- MDG Millenium Development Goals
- MCHZ Moravské chemické závody
- MOS Městská a obecní statistika
- NUTS La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques (územní statistická jednotka)
- OKD Ostravsko Karvinské Doly
- ORP Obec s rozšířenou působností
- OSN Organizace spojených národů
- RIS Regionální informační servis
- STATUS Sustainability Tools and Targets for the Urban Thematic Strategy
- TIMUR Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj
- UDI Urban Development Index
- ÚSC Územně samosprávný celek

Úvod

Regionální disparity jsou velmi rozsáhlým, složitým a v současné době aktuálním tématem výzkumu řady odborníků, zabývajících se touto problematikou. V dnešní době je této problematice přikládán velký důraz a to díky prohlubujícím se rozdílům mezi regiony a také kvůli vstupu České republiky do Evropské unie. Regionální rozvoj je přirozeně nerovnoměrný, čímž dochází ke vzniku regionálních disparit. Regionální disparity zkoumají rozdíly v míře nezaměstnanosti, kvalitě technické a dopravní infrastruktury, kvalitě životního prostředí, úrovni příjmů nebo v odlišné životní úrovni obyvatel v jednotlivých regionech. Regionální disparity mohou být podnětem pro rozvoj postižených regionů, avšak nadměrné rozdíly mohou mít za následek velké problémy v oblasti ekonomické, sociální či environmentální a díky tomu negativně ovlivnit hospodářský rozvoj celého státu. Východiskem těchto možných následků regionálních rozdílů je snaha státu snižovat rozdíly mezi regiony. Sledování regionálních disparit je důležité pro hospodářský rozvoj státu, a proto je zjišťování regionálních disparit důležitým nástrojem regionální politiky. Výsledky zkoumání slouží k přijetí vhodných opatření k jejich potlačení.

Cílem diplomové práce je vyhodnocení regionálních disparit na území České republiky a vhodnosti indikátorů použitých k vyhodnocení těchto disparit se zaměřením na region Ostravy a blízkého okolí.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je zaměřena na přiblížení pojmu region, dělení regionu podle různých kritérií a klasifikací. V druhé kapitole jsem se zaměřil na analýzu regionálních disparit, jejich definici, faktory, charakteristiku a klasifikaci. V třetí kapitole popisují jednotlivé indikátory udržitelného rozvoje, jejich typy, kritéria, hodnocení a sady indikátorů.

Druhá, praktická část diplomové práce, je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývá základní charakteristikou města Ostravy. V druhé kapitole jsem se věnoval analýze konkrétní sady indikátorů udržitelného rozvoje na místní úrovni, jejich

metodikou a způsobem vyhodnocení. Třetí, závěrečná kapitola praktické části, se zabývá vyhodnocením vhodnosti použitých indikátorů udržitelného rozvoje pro hodnocení disparit zkoumaného regionu. K vyhodnocení jsem zvolil obec s rozšířenou působností Ostrava a přilehlé obce nespádající pod tuto obec s rozšířenou působností. Pomocí kartogramů, vyhodnocujících jednotlivé indikátory, jsem zkoumal regionální disparity uvedeného území.

1 Region

1.1 Definice regionu

„Region“ se definuje jako území s více či méně přesně vyznačenými hranicemi, které často slouží jako správní jednotka nižší, než je úroveň národního státu. Regiony mají svou identitu, tvořenou specifickými rysy, jako je jejich krajina (hory, pobřeží, lesy), podnebí (suché, s velkými vodními srážkami), jazyk (např. v Belgii, Finsku, Španělsku), etnický původ (např. Wales, severní Švédsko a Finsko, Baskicko) či společně sdílená historie.¹ Regiony můžeme dělit na dva základní druhy:

- fyzickogeografický, který je vymezen fyzickogeografickými faktory (např. klimatickými podmínkami, reliéfem, vodními toky), toto vymezení je historicky starší, až díky technologiím byly fyzickogeografická omezení překonána a do popředí se dostaly významnější faktory;
- sociálněgeografický, ve kterém dominují faktory jako dojížděka za prací, hospodářská struktura, rozmístění obyvatelstva atd., tento druh je historicky mladší.

1.2 Vymezení regionu

Region můžeme podle odborné literatury vymežit podle dvou základních pojetí a to na region objektivní nebo subjektivní.

Objektivní pojetí regionu je z historického hlediska starší a ještě na počátku 20. století převažovalo. Tento přístup je založený na geografické determinaci a vychází z přesvědčení, že geografické prostředí a jeho dílčí složky předurčují lidské a ekonomické prostředí regionu. V tomto pojetí je region brán jako reálně existující jednotka, u které jsou hranice určeny jednoznačně a jsou neměnné.

Proti tomu pojetí subjektivní vykresluje region jako myšlenkový model, který je používán ke studiu prostorové stránky sociálně-ekonomických jevů. V tomto pojetí budeme region posuzovat jako nějaké ohraničené území, kdy jeho vymezení záleží na určitých měřících a kritériích, která vycházejí z účelu, za jakým budou lidé tento region využívat.

¹ Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/specifikace_regionu> [cit. 27. 11. 2007]

Ať už se jedná o region sociálněgeografický či fyzickogeografický, vymezujeme jej podle tří základních prvků:

Jádro obvykle bývá nejstarší sídlo případně část tohoto sídla, ze které se toto sídlo dále strukturálně vyvíjelo. Dalo by se říci, že se jedná o centrum, kolem kterého všechno vzniklo. V tomto místě se uskutečňují intenzivní vztahy a vazby, které v regionu probíhají. Jádrem regionu bývá město, kde vztahy mezi tímto městem a okolím jsou tak intenzivní, že mají rozhodující význam pro vznik sídelní regionální aglomerace.

Zázemí je území, které se rozkládá bezprostředně kolem centra (jádra) a ta mají mezi sebou intenzivní vazby a vztahy. Zázemí regionu můžeme dělit na území zájmové² a území spádové³.

Hranice regionu můžeme dělit na základě:

- *přírodních hranic* – jsou to např. řeky, jezera, pohoří nebo u ojediněle osídlených oblastí lesy či bažiny. Všechny tyto bariéry jsou fyzického rázu, rozdělují lidi, a zabraňují vzniku rozsáhlejších územních celků. V minulosti tyto bariéry nesčetněkrát posloužily soupeřům k uzavření dohod o vytvoření hranice.
- *historických hranic* – v nedávné minulosti bylo území Evropy směsicí různých království, knížectví, vévodství případně říší. Jestliže dnešní regionální hranice do jisté míry kopírují ty historické, je tato skutečnost dána především tím, do jaké míry se dřívější území zachovalo při formování dnešních států. Například v období sjednocování Itálie a Německa se řada málo významných území stala nevýznamnými, kdežto významné oblasti se zachovaly jako regiony i v novém národním státě.
- *správních hranic* – státem vykonávané funkce je potřeba vykonávat na nižších úrovních než je národní stát. Může to být buď přenesením pravomocí shora dolů, nebo díky federální struktuře. Málo kdy jsou vymezeny hranicemi přírodními nebo historickými, obvykle jsou však vytvořeny nahodile. Tyto oblasti, správní obvody nebo provincie bývají podrobovány změnám v důsledku politických či populačních událostí. Další administrativní hranice, které jsou promítnuty do regionální struktury, jsou náboženského charakteru, např. biskupství, nebo byly vytvořeny na základě demografické struktury, např. městské části či volební okrsky.

² zájmové území – je takové území, které je přilehlé k centru (jádro)

³ spádové území - je takové území, ve kterém obyvatelstvo dojíždí za základní občanskou vybaveností a pracovními příležitostmi

1.3 Vlastnosti regionu

Regiony se vyznačují několika základními vlastnostmi, které určují jejich existující socioekonomickou situaci. Mezi tyto vlastnosti patří následující tři:

- *poloha regionu* se vyznačuje podle toho, jak exponované je jádro daného regionu. Pojem exponovanost nám ukazuje jak je agregátní poloha územního prostoru vyjádřena a jaký smysl má v celém postavení socioekonomického systému regionu. Záleží tedy na tom, jak daleko a jakým způsobem navazují jednotlivé sídelní jednotky na hlavní centrum osídlení, na hlavní komunikace a metropolitní území. Kromě výše zmíněného je důležitá velikost a významnost samotných jednotlivých sídelních jednotek a hustota osídlení v jejich blízkém okolí. V současné době existuje sedm kategorií polohy na ose exponovanost-perifernost, jsou to:
 - a) výrazně exponovaná poloha,
 - b) středně exponovaná poloha,
 - c) slabě exponovaná poloha,
 - d) neutrální poloha,
 - e) slabě periferní poloha,
 - f) středně periferní poloha,
 - g) výrazně periferní poloha.
- *struktura* je druhou důležitou vlastností regionu, která se vyjadřuje jako poměr mezi zázemím a jádrem regionu. Může být definována jako „způsob a intenzita rozmístění základních sídelních jednotek v daném území“.⁴
- *integrace* regionu znamená, že se region spojuje do určitého vyššího celku.

⁴ ŠILHANKOVÁ, V. *Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji*. Univerzita Pardubice, Pardubice: 2007. s. 12.

1.4 Typologie regionů

Regiony můžeme dělit podle typu účelu na regiony administrativní a účelové.

1.4.1 Administrativní region

Tento typ regionu je definován pro výkon státní správy a územní samosprávy. Z hlediska hranic se regiony samosprávné nemusí krýt s hranicemi regionů správních. Pro zajištění nepřetržitého vývoje regionu je důležitá určitá časová stabilita. Příslušné orgány vždy reprezentovaly administrativní regiony. V regionech samosprávných jsou orgány volené, zatímco u regionů správních jsou orgány jmenované. Administrativní regiony vždy pokrývají celé území daného státu beze zbytku.

Z majoritní praxe většiny zemí vyplývá, že existuje několik hierarchických stupňů administrativních regionů. Mezi jednotlivými úrovněmi existují dva základní vztahy:

- skladebnost,
- nadřízenost nebo podřízenost.

Skladebnost administrativních regionů je založena na dodržování hranic nižších administrativních stupňů při utváření vyšších celků. To znamená, že administrativní region vyššího stupně je tvořen celky nižšího stupně.

Zatímco vztahy mezi nadřazeností a podřízeností se vztahují k normám. Normy, které jsou přijaty regionem na vyšší úrovni, jsou závazné pro regiony na nižší úrovni.

Regiony se stejným hierarchickým stupněm by měly mít zhruba stejnou rozlohu a počet obyvatel, mezi těmito regiony by se vždy měly dodržovat geografické podmínky. Neméně důležitý je aspekt náležitosti, resp. identifikace obyvatel základních územních jednotek s nadřazeným celkem.

1.4.2 Účelový region

Účelové regiony vznikají za účelem odstranění určitého problému, týkajícího se např. kvality životního prostředí nebo špatné ekonomické úrovně. V těchto regionech se zavádí speciální hospodářský systém, např. zvláštní hospodářské zóny nebo chráněné krajinné oblasti. Tyto regiony bývají reprezentovány zvláštním orgánem, jejich existence je spojena s povahou daného problému a platnost je časově omezena. Účelový region přestává existovat po vyřešení problému či naplnění účelu, pro který byl vymezen.

Při definování hranic účelových regionů nemusí být dodržovány hranice regionů administrativních. Při jejich určování dochází k seskupování základních územních jednotek čili obcí nebo seskupování regionů, které jsou na nejnižším stupni, např. okresů v rámci ČR.

Příklady účelových regionů

Nejfrekventovanějším příkladem účelových regionů jsou regiony využívané pro:

- povzbuzení ekonomického rozvoje státu a určitých oblastí,
- zabezpečení ochrany přírody.

Účelové regiony, které se zaměřují na povzbuzení ekonomického rozvoje státu, jsou obvykle zvláštní hospodářské zóny. Tyto hospodářské zóny mají ohraničené území a pro organizace, které se nacházejí uvnitř tohoto území, platí zvláštní ekonomické podmínky než na ostatním území státu.

Stát zakládá zvláštní hospodářské zóny tehdy, jestliže jiný hospodářský režim uvnitř zóny má pozitivní dopad na státní finance. V rozvojových zemích se využívají zvláštní hospodářské zóny k přilákání zahraničního kapitálu do země, ke snížení nezaměstnanosti, ke zvýšení exportu a k přílivu a osvojení si nových technologií. Zvláštní hospodářské zóny se také využívají ve vyspělých státech, kde se pomocí těchto zón řeší úpadek tradičních odvětví. Úpadek tradičních odvětví měl vliv na ekonomickou situaci celého regionu a snížil jeho konkurenceschopnost. Tyto zóny mají pomáhat při restrukturalizaci odvětví v daném regionu.

Účelové regiony v České republice

Typy účelových regionů, které jsou zastoupeny v rámci České republiky, se zaměřují především na ochranu přírody a její mimořádné úkazy. Mezi takové regiony patří:

- národní parky,
- chráněné krajinné oblasti,
- ochranná pásma kolem zdrojů pitné vody.

Počátkem 90. let 20. století se v České republice začaly zřizovat zvláštní hospodářské zóny, kterými byly vědeckotechnické parky. V rámci ČR pod pojem vědeckotechnický park spadají tři typy parků či center, jako jsou např. technologický park, vědecký park, podnikatelské a inovační inkubátory.

1.4.3 Regiony z hlediska hospodářského potenciálu

Dělení z hlediska hospodářského potenciálu je následující:

Upadající a staré industriální regiony

Tyto regiony jsou spojeny s první vlnou industrializace. V těchto regionech jsou vyčerpány přírodní zdroje, jako např. železná ruda či uhlí. Významným problémem v těchto oblastech je velmi znečištěné životní prostředí. Hlavními příčinami růstu nezaměstnanosti a profesní nepřizpůsobivosti v těchto regionech byla jejich deindustrializace a restrukturalizace.

Nedostatečně rozvinuté periferní regiony

Mezi tyto regiony patřily po dlouhou dobu příhraniční oblasti Evropského společenství. Během prvního a druhého rozšíření Evropského společenství se ukázalo, že mezi nejvíce nerozvinutými regiony jsou především zemědělské oblasti. Významným problémem v těchto regionech byla neuspokojivě rozvinutá infrastruktura.

Centrální regiony

Centrální regiony jsou spojeny s důležitými evropskými velkoměsty, pro něž je typická obrovská koncentrace obyvatel a kapitálu. Díky rozvíjejícímu se terciéru se tyto metropole vypořádaly s problémy deindustrializace. Jde o území, která rychle expandují a vykazují vysoký ekonomický růst.

Rychle se rozvíjející regiony

Mezi rychle se rozvíjející regiony patří nové průmyslové oblasti, kde jsou využívány moderní technologie ohleduplné k životnímu prostředí. Typické pro tyto průmyslové zóny je spojení s významnými vysokými školami či univerzitami a akademickými pracovišti.

1.4.4 Regiony z hlediska potřeb České republiky

Dělení regionů vychází ze zákona č.248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje. Typy regionů jsou následující:

Strukturálně postižené regiony

Obecně se jedná o území, kde je koncentrován těžký a těžební průmysl. V těchto regionech je neukončená restrukturalizace průmyslu a ekonomické základny. Mezi tyto oblasti patří i ty, ve kterých jsou dodnes zastoupeny tradiční obory, jako např. textilní nebo sklářský průmysl. U těchto oborů se již dlouhé roky projevuje odbytová a

technologická krize. S těmito regiony jsou spjaty doprovodné jevy, jako je nezaměstnanost spojená s vysokým počtem uchazečů na jedno pracovní místo.

Hospodářsky slabé regiony

U takového typu regionu trvá nedostatečná hospodářská výkonnost, kterou se podporou nepodařilo odstranit. Tyto regiony v rámci státu trpí nízkou investiční aktivitou, v důsledku toho se nerozvíjí systém dopravní a technické infrastruktury. Díky hospodářskému a sociálnímu rozvoji mají hospodářsky slabé regiony v průměru České republiky nižší úroveň rozvoje.

Zvláštním typem hospodářsky slabého regionu je tzv. venkovský region. U takových oblastí se projevuje nízká spotřeba, která nevyrovná rostoucí náklady firem propojených s těmito regiony. Další problémy spojené s těmito regiony jsou nízká hustota zalidnění a odliv obyvatel do měst.

Ostatní regiony

Pod tuto skupinu patří pohraniční oblasti, vojenské prostory, regiony, ve kterých je vysoce nadprůměrná nezaměstnanost, regiony, které utrpěly živelnou katastrofu. Tyto regiony potřebují zvláštní podporu hospodářského rozvoje.

1.5 Struktura regionů

Na základě struktury, která se vyznačuje buď různorodostí nebo stejnorodostí aktivit, které probíhají na území regionu, regiony dělíme na regiony:

- homogenní,
- heterogenní.

1.5.1 Homogenní region

Homogenní regiony jsou charakteristické svou stejnorodostí k určitým vybraným kritériím. Důležitým znakem homogenního regionu je vnitřní homogenita (stejnorodost), ta je vyjádřena určitými znaky, pokud bychom použili jiná kritéria, tak by se homogenita regionu poškodila. Těmito kritérii mohou být určité geografické znaky jako např. dominující typ vegetace, shodný reliéf nebo klima. Hranice těchto regionů jsou dlouhodobě neměnné, protože vhodně zvolené geografické charakteristiky jsou časově stabilní. Naopak regiony vyznačující se ekonomickými nebo sociálními znaky jsou vystaveny změnám, některé tyto znaky jsou poněkud stabilního rázu, zatímco jiné sociální či ekonomické charakteristiky podléhají častějším změnám. Mezi

stabilnější znaky můžeme uvést prostorové rozložení dílčích ekonomických sektorů např. zemědělství, chmelařství nebo strojírenství. Naproti tomu typickým znakem podléhajícím častějším změnám může být např. míra nezaměstnanosti nebo úroveň průměrných příjmů v daném regionu. Změny častější i relativně stabilní se mohou navzájem ovlivnit, např. pokud dojde k zhoršení stavu určitého ekonomického sektoru, bude to mít vliv nejen na prostorové rozložení těchto sektorů, ale také na zvýšení nezaměstnanosti a snížení průměrných příjmů v tomto regionu.

Mezi homogenní regiony můžeme zahrnout i ty regiony, které docílily určitého stupně sociálněekonomického rozvoje. Vzhledem k získané úrovni zvolených měřítek, kterými může být výše HDP, průměrné příjmy, daňová vytíženost nebo míra nezaměstnanosti, jsou regiony klasifikovány jako vyspělé, průměrné či zaostalé.

Charta evropského regionálního plánování definuje následné typy homogenních regionů⁵:

Venkovská území – tyto oblasti jsou významné díky dominující zemědělské funkci. Cílem je vytvořit v těchto regionech přípustné životní podmínky z pohledu ekonomického, sociálního, kulturního a ekologického, a dále v infrastruktuře a občanském vybavení. Musíme rozlišovat nerozvinuté a periferní regiony a navíc i ty regiony, které jsou složkou rozsáhlých konurbací⁶. Rozvoj v těchto oblastech musí přihlížet ke všem sférám a jejich typickým funkcím hlavně k ochraně a zachování přirozené krajiny.

Městské území – tato území se významně podílejí na rozvoji v Evropě, ovšem primárním problémem je dohled nad jejich růstem. Struktura měst potřebuje neustálou realizaci územních plánů a prosazování pravidel na rozvoj ekonomických aktivit, které jsou ve shodě s životními podmínkami obyvatel města. Obzvláště důležité je věnovat pozornost zlepšení životního prostředí, rozvoji veřejné dopravy a zajistit snižování migrace obyvatel z center měst na periferie. Nedílnou součástí politiky regionálního plánování se musí stát ochrana a obnova historického dědictví a památek.

Pohraniční území – potřebuje mezistátní koordinovanou politiku, která by zabezpečovala spolupráci pohraničí, pohraniční konzultaci a společné využívání infrastruktury. Vzhledem ke stále těsnějšímu kontaktu obyvatelstva by státy měly podporovat styky mezi regiony a městy v souladu s Evropskou rámcovou úmluvou o

⁵ Dostupné z < [http://www.radaevropy.cz/dokumenty/vm_Dop%20\(84\)2.rtf](http://www.radaevropy.cz/dokumenty/vm_Dop%20(84)2.rtf) > [cit. 25. 2. 2009]

⁶ konurbace – seskupení určitého počtu sídelních aglomerací či měst

přeshraniční spolupráci mezi územními společenstvími a úřady. V pohraničním území nesmí být uskutečňován žádný projekt, který by mohl mít škodlivé důsledky pro okolní země, dříve, než je projednán s dotčenými státy.

Horská území – oblasti takto vymezené musí být zachovány. Rozvoj těchto území musí být obzvláště pozorný vzhledem k významu ekologickému, ekonomickému, sociálnímu, kulturnímu a zemědělskému. Území takto klasifikovaná jsou bohatá na přírodní zdroje a bývají hodně postižena koncentrací různorodých aktivit.

Strukturálně slabá území – v těchto oblastech je zapotřebí zvláštní pomoci z hlediska nevyrovnaného bydlení a pracovišť, poněvadž se v nich díky historickým příčinám pomalu zlepšují životní a pracovní podmínky, a v rámci ekonomického rozvoje na ně není brán zřetel.

Upadající území – regiony takto postižené vyžadují specifickou podporu díky tomu, že se v nich negativně projevují důsledky strukturálních změn v průmyslu, chýbí nedostatečná infrastruktura a tyto regiony jsou rovněž ohroženy důsledky světové konkurence a mezinárodní dělby práce.

Pobřežní území a ostrovy – takto definovaná území potřebují speciální politiku díky rozvoji hromadné turistiky a dopravy v Evropě, rozvoj průmyslu na pobřeží, ostrovech a moři. Důležitá je podpora rozvoje a urbanizace s přihlédnutím na potřebu ochrany prostředí a regionálních zvláštností, na vztah mezi souší a mořem a na možnost námořní dopravy.

1.5.2 Heterogenní region

Heterogenní regiony nebo funkční, nodální, spádové či uzlové se vymezují na základě funkční jednotnosti resp. soudržnosti vnitřní struktury území, avšak vlastnostmi jsou nestejnorodé. Významným aspektem, je propojení základních prostorových jednotek, což jsou nodální centra (jádra, uzly) se zázemím. Tyto regiony potom můžeme definovat jako regiony polarizované či nodální, které jsou složeny z prostorových jednotek, jež mají různé rozměry a jsou opatřeny občanskou vybaveností i technickou infrastrukturou. Jednotlivé jednotky jsou na sobě závislé a propojují je určité vazby, tyto vztahy představuje obvykle pohyb obyvatel a zboží.

1.6 Evropská klasifikace NUTS

Jedním ze základů srovnatelné statistiky v Evropské unii je jednotný systém klasifikace územních statistických jednotek. Před více než 25 lety započal Eurostat s vytvářením klasifikace NUTS (La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) v jednotlivých členských státech na základě bilaterálních dohod s jednotlivými státy. V souvislosti s rozšiřováním EU, a tím i dalším růstem požadavků na statistické údaje v územním členění dle jednotné metodiky, bylo přistoupeno k úplnému sjednocení systému klasifikace územních struktur pro statistické účely⁷.

Evropská klasifikace NUTS byla Eurostatem připravena podle nařízení 1059/2003 a je aktualizována na základě nařízení Komise v tříletých intervalech. Klasifikace tak má prvně právní základ. Obě nařízení, na jejichž základě je postavena, jsou závazná v celém rozsahu a přímo použitelná ve všech členských státech⁸. Klasifikace byla zkonstruována podle jednotných metodických principů Eurostatu s přihlédnutím k administrativnímu uspořádání jednotlivých států.

Aby mohla být zavedena konkrétní úroveň NUTS, ve které je zavedena určitá třída správních jednotek v členském státě, je zapotřebí, aby průměrná velikost dané třídy správních jednotek v tom určitém členském státě ležela v populačních hranicích.

Úroveň	Minimum	Maximum
NUTS 1	3 mil.	7 mil.
NUTS 2	800 tis.	3 mil.
NUTS 3	150 tis.	800 tis.

Tabulka č. 1: Úrovně NUTS a populační hranice obyvatel

Zdroj: Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1059/2003 ze dne 26. Května 2003 o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek (NUTS)

Dostupné z

<http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/narizeni_evropskeho_parlamentu_a_rady_%28es%29_c_1059_2003_> [cit. 15. 11. 2007]

Společná evropská klasifikace byla zavedena k získávání ekonomických informací o územích, která jsou na srovnatelné úrovni. Podle nařízení 1059/2003 jsou nastaveny určité hodnoty územních statistických jednotek. Díky těmto jednotkám můžeme objektivně vyhodnocovat a srovnávat všechny evropské regiony.

⁷ Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/uvod_nuts_2008> [cit. 15. 11. 2007]

⁸ Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/uvod_nuts_2008> [cit. 15. 11. 2007]

1.7 Klasifikace CZ-NUTS

Vymezení statistických územních jednotek pro potřeby zavedení klasifikace NUTS v ČR bylo provedeno Českým statistickým úřadem, po dohodě s Eurostatem, na základě usnesení vlády České republiky č. 707/1998 ze dne 26. října 1998. Klasifikace územních statistických jednotek CZ-NUTS vstoupila v České republice v platnost dnem 1. ledna 2000. Nahradila do té doby platný číselník krajů a okresů (ČKO) a zavedla systém klasifikace územních statistických jednotek používaný v zemích Evropské unie. Současně podchytila nově vzniklé územně správní uspořádání České republiky (14 krajů)⁹.

Klasifikace NUTS-CZ byla od 1. ledna 2008 změněna sdělením ČSÚ č. 201/2007 Sb., tato úprava je ve shodě s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1059/2003 a nařízením Komise (ES) č. 105/2007. Nová klasifikace obsahuje tyto změny:

- zrušení úrovně NUTS 4, tímto je klasifikace CZ-NUTS v souladu s evropskou klasifikací NUTS, nový systém regionálního rozdělení je LAU (Local Administrative Units)¹⁰, úroveň LAU 1 je totožná s původní úrovní NUTS 4 odpovídající okresům a úroveň LAU 2 nahrazuje NUTS 5, která odpovídá obcím,
- změna kódu u Jihomoravského kraje a kraje Vysočina.

Územní jednotky NUTS pro potřeby statistické a analytické v České republice a pro potřeby EU jsou rozděleny následujícím způsobem:

NUTS 0 – úroveň státu Česká republika

NUTS 1 – úroveň shodná s územím České republiky

NUTS 2 – oblastí neboli regiony soudržnosti, ekonomické ukazatele mají význam pro získávání finanční podpory z fondů EU, v ČR jich bylo vytvořeno osm a jsou tvořeny jedním nebo dvěma kraji ČR

NUTS 3 – úroveň jednotlivých krajů České republiky

NUTS 4 – (resp. LAU 1) odpovídají okresům České republiky

NUTS 5 – (resp. LAU 2) korespondují s obcemi České republiky

⁹ Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/uvod_nuts_2008>[cit. 15. 11. 2007]

¹⁰ Překlad z angličtiny – místní správní jednotky

Klasifikace NUTS	Úroveň	Počet znaků	Pozice v kódu	Územní jednotka	Počet územních jednotek ¹¹	Hodnoty kódu
Oddíl	NUTS 0	2	1 - 2	stát	1	CZ
Pododdíl	NUTS 1	1	3	území	1 + 1	0, Z
Skupina	NUTS 2	1	4	oblast	8 + 1	1 – 8, Z
Podskupina	NUTS 3	1	5	kraj	14 + 1	0 – 3, Z

Tabulka č. 2: Hierarchická struktura kódů a jednotlivé územní jednotky v klasifikaci NUTS – CZ

Zdroj: ČSÚ – Předmět a konstrukce klasifikace NUTS – CZ

Dostupné z

<http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/predmet_a_konstrukce_klasifikace_cz_nuts_nuts_2008> [cit. 15. 11. 2007]

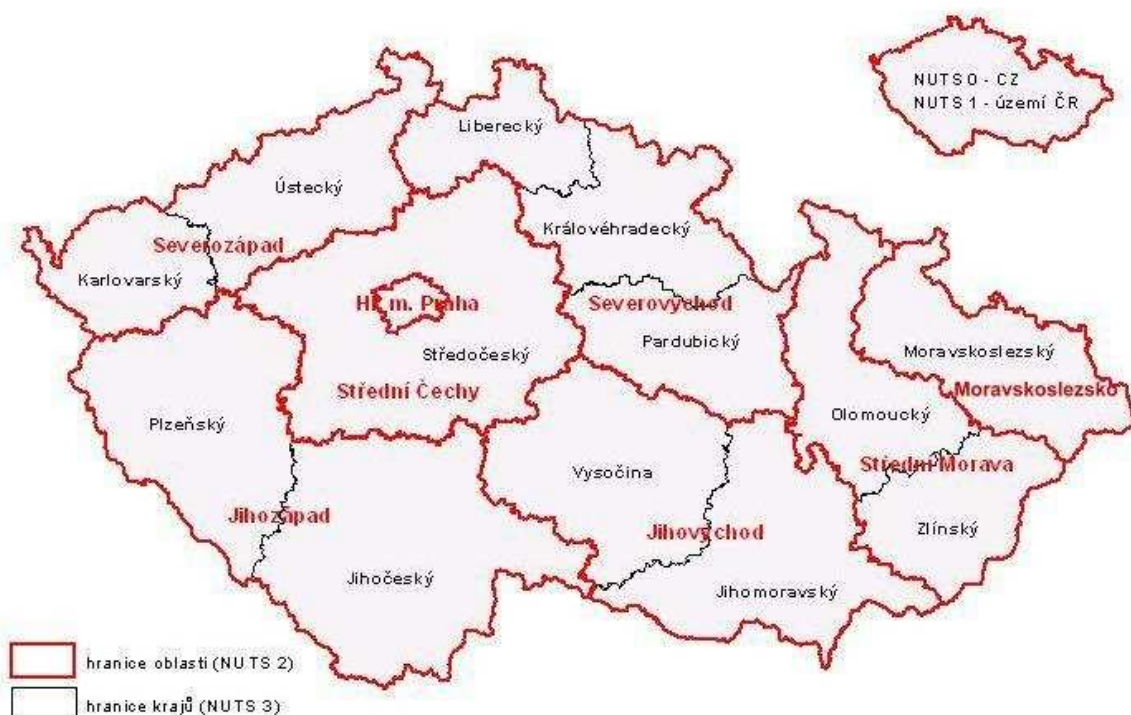
Vymezení jednotlivých územních jednotek v ČR vzhledem ke klasifikaci NUTS:

Stát – administrativní jednotky, Česká republika

Území – neadministrativní jednotka

Oblast – neadministrativní jednotka

Kraj – administrativní jednotka, území kraje

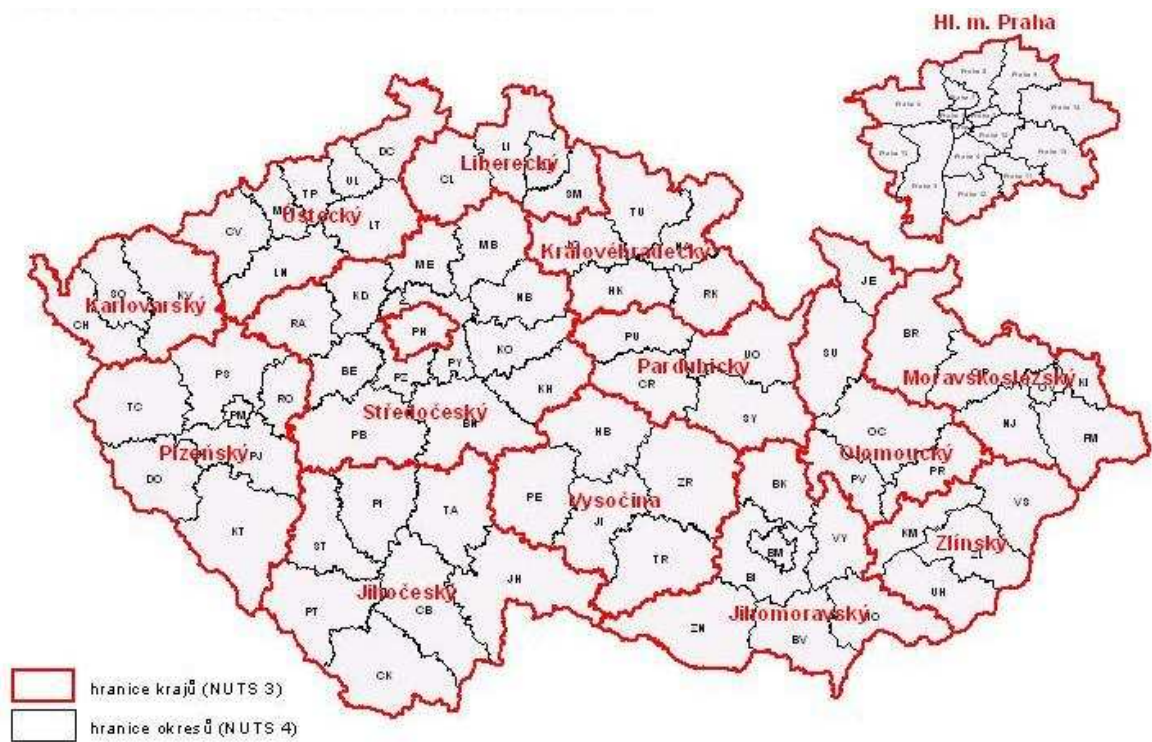

Obrázek č. 1: Oblasti (NUTS 2) a kraje (NUTS 3) České republiky

Zdroj: Vymezení územních jednotek NUTS v ČR pro potřeby statistické a analytické a pro potřeby EU

Dostupné z <<http://www.czso.cz/cz/cisla/kartog/nuts/nuts.htm>>[cit. 3. 12. 2007]

¹¹ na každé z úrovní NUTS 1 až NUTS 3 je vytvořena jedna územní jednotka Extra-Regio s kódem „Z“ na příslušné pozici, která je určena pro lokalizaci ekonomického území, jež nelze přiřadit ke konkrétnímu regionu

Obrázek č. 2: Kraje (NUTS 3) a okresy (NUTS 4) České republiky

Zdroj: Vymezení územních jednotek NUTS v ČR pro potřeby statistické a analytické a pro potřeby EU
 Dostupné z <<http://www.czso.cz/cz/cisla/kartog/nuts/nuts.htm>>[cit. 3. 12. 2007]

2 Analýza regionálních disparit

2.1 Pojem disparita

„Disparita je rozdílnost, resp. nerovnost znaků, jevů, či procesů, jejichž identifikace a srovnání má nějaký racionální smysl (poznávací, psychologický, sociální, ekonomický, politický)“¹².

2.2 Definice regionální disparity

„Regionální disparita je rozdílnost nebo nerovnost znaků, jevů či procesů majících jednoznačné územní umístění (lze je alokovat ve vymezené územní struktuře) a vyskytujících se alespoň ve dvou entitách této územní struktury“¹³.

Poněkud jiná definice může znít:

„Regionálními disparitami se rozumí odchylky od nějakého myšleného referenčního rozdělení znaků pokládaných za relevantní, v souvislosti s různými prostorovými úrovněmi měřítka (ohrazení regionu).

Nevyrovnanost prostorových struktur v nějakém regionu, resp. v různých regionech.

Regionální disparity se projevují v různých podmínkách života, jakož i v nerovných hospodářských rozvojových možnostech. Protiklad město-venkov může být také chápán jako forma prostorové disparity“¹⁴.

Definice regionální disparity podle ILO¹⁵:

Regionální disparity – „rozdíly mezi ekonomickým výkonem a blahobytem, mezi zeměmi nebo regiony“.

2.3 Faktory regionálních disparit

2.3.1 Primární faktory

Mezi primární faktory můžeme zařadit:

Nízká mobilita kapitálu

¹² *Regionální disparity*. Working papers N. 1. Ekonomická fakulta VŠB – TU Ostrava a Obchodně podnikatelská fakulta SU v Opavě, 2007. s. 7.

¹³ *Regionální disparity*. Working papers N. 1. Ekonomická fakulta VŠB – TU Ostrava a Obchodně podnikatelská fakulta SU v Opavě, 2007. s. 7.

¹⁴ *Handwörterbuch der Raumordnung*. Akademie für Raumordnung und Landesplanung, Hannover: 1995. s. 1985.

¹⁵ Překlad z angličtiny: International Labour Organization – Mezinárodní organizace práce

Odborná literatura hovoří o kapitálu jako o velmi mobilním výrobním faktoru. Ovšem skutečnost je taková, že kapitál reaguje na rozdíly v nákladech na výrobu velmi špatně. Tato okolnost je v ekonomice České republiky umocněna tím, že zatím trh kapitálu není zcela rozvinut, z toho vyplývá, že mobilita kapitálu způsobena tržním mechanismem je díky tomu nepodstatná.

Poměrně nízká mobilita pracovní síly

Pokud se změní mzdová úroveň, zaměstnanci nejsou schopni ihned zareagovat na tuto změnu. Přizpůsobení se nové úrovni není okamžité, odezva na tuto změnu je pomalá a zaostává za poptávkou. V regionu nastane deformace v příjmech. Tento aspekt hraje v rámci ekonomiky České republiky důležitou úlohu, protože mobilita pracovní síly je velmi zhoršena.

Podstatné příčiny regionálních disparit v příjmech a v zaměstnanosti tvoří právě nízká mobilita kapitálu a pracovní síly.

Ekonomická struktura regionů

Všechny regiony disponují svou ekonomickou strukturou, oblasti, ve kterých dominují útlumová odvětví, se musí těžce vyrovnávat se zaměstnaností. Naopak u regionů, které mají svou ekonomiku postavenou na rozvíjejících se odvětvích např. spotřební průmysl, nebo elektronika, vzrůstá v přirozených podmínkách poptávka po pracovní síle. V české republice se právě díky ekonomické struktuře, zabývající se jedním odvětvím a nepřizpůsobení se změnám, ocitly některé dříve vyspělé a prosperující regiony v depresi. Příkladem takového regionu je Ostravsko, ve kterém došlo k útlumu hutnictví a hornictví. Takový region se dostane do problémů se zaměstnaností, poněvadž dojde ke snížení poptávky po vyrobeném zboží v tomto regionu.

Faktory geografické

Velmi obecně jsme schopni vyložit regionální disparity za pomoci geografických faktorů. Poloha na periferii sebou nese tyto ekonomické nevýhody:

- a) vysoké náklady na dopravu, které vedou k vysokým cenám, nízkým ziskům či k redukci trhů,
- b) kontakty se zákazníky a přístup k informacím o trhu jsou relativně velmi vzdáleny,
- c) kvalita dopravní obslužnosti je obvykle velmi nízká,

- d) špatná dostupnost městských center, ve kterých jsou poskytovány zvláštní služby.

Jako další geografický faktor můžeme uvést to, že některé oblasti disponují špatnými přírodními podmínkami a zdroji pro ekonomický rozvoj, např. regiony s neúrodnou půdou nebo hornaté oblasti, zatímco jiné regiony disponují přírodním vybavením, které mohou využít jako např. ruda, uhlí, nafta či zdroje vody.

Ostatní primární faktory

Mezi ostatní primární faktory regionálních disparit můžeme uvést např. faktory institucionální, politické nebo psychologické.

2.3.2 Sekundární faktory

Mimo primárních faktorů ovlivňujících nestejný regionální rozvoj, působí faktory sekundární, ty vycházejí z faktorů primárních. Mezi tyto faktory patří:

Demografická situace

U tohoto faktoru se jedná o takové hodnoty, jako je rozdíl vzdělaných obyvatel na venkově a ve městě, nebo rozdíly v natalitě a mortalitě obyvatelstva.

Vnější ekonomika

Zde patří kritéria, jako např. technická infrastruktura, dopravní systém, propojení s úřady atd. Takové charakteristiky mají velký význam pro přilákání nových firem do regionu.

Fixní náklady a ceny

V některých regionech se trhy přirozeně nepřizpůsobují nabídce a poptávce. Například jakmile klesne poptávka po uhlí, cena uhlí se nesníží v důsledku rigidity. V zaostalých regionech bývají podmínky nabídky a poptávky podřízeny tripartitním dohodám. Díky tomu nedochází k odlivu pracovníků z regionu, ale také to nepřiláká žádné nové investory.

Faktor prostředí

Významným sekundárním faktorem je atraktivita prostředí v regionu. Regiony, které jsou zdevastované jako např. Moravskoslezský nebo Severočeský je nutné revitalizovat pro přiliv nových zahraničních investic.

Ostatní sekundární faktory

Do ostatních sekundárních faktorů můžeme zařadit jevy, jako jsou např. regionální rozdíly v inovacích nebo v industriálním a sociálním prostředí, které jsou důležité pro vytvoření nových firem v regionu.

K těmto podstatným faktorům, které ovlivňují rovnováhu v regionu, musíme ještě přidat dva typy účinků, ty se odvíjejí od rozdílné regionální úrovně:

- a) zpětné účinky – vztahy mezi chudými a bohatými regiony, např. když se jeden region rozvíjí, tak to má nežádoucí vliv na okolní regiony,
- b) odstředivé účinky – chudé regiony si ze vztahů s bohatými zajišťují výhody.

2.4 Charakteristiky regionálních disparit

Pro výzkum regionálních disparit jsou následující hlediska velmi důležitá, podle těchto hledisek lze disparity vhodně studovat. Mezi tyto hlediska patří:

- měřitelnost,
- časové hledisko,
- ovlivnitelnost,
- teritorialita,
- způsob vzniku,
- dopady,
- nezařaditelné monitorování disparit.

Měřitelnost disparit

Měřitelnost regionálních disparit vyjadřuje způsob hodnocení velikosti regionálních disparit, tj. přístupy k získávání údajů charakterizujících disparity, k jejich hodnocení, srovnávání apod.¹⁶.

Základní ukazatele pro měření regionálních disparit jsou ukazatele objektivní a subjektivní.

- objektivní – jsou to ukazatelé, které se zabývají např. vzděláním, zdravím, bydlením, počtem telefonů, osobních automobilů, televizních přijímačů či počtem lékařů na jeden tisíc obyvatel, čili jsou zaměřeny na blahobyť,

¹⁶*Regionální disparity*. Working papers N. 2. Ekonomická fakulta VŠB – TU Ostrava a Obchodně podnikatelská fakulta SU v Opavě, 2008. s. 19.

- subjektivní – mezi tyto ukazatele můžeme zařadit takové, které se vytváří za pomoci dotazníkového šetření, např. zda jsou lidé spokojeni se svými životními podmínkami nebo jestli si myslí, že jsou šťastní.

Regionální disparity z hlediska měřitelnosti, můžeme popsat v těchto bodech:

- 1) U měření disparit používáme ukazatele komplexní a jednotlivé, pokud měříme indikátorem komplexním, musíme dodržovat principy, jako jsou:
 - členění – i když dojde ke změně rozdělení regionů v zemi, nemělo by se změnit ohodnocení nerovností v rozčlenění,
 - respektování rozdílů ve velikosti – u geograficky stejnoměrného i nestejnoměrného rozložení obyvatelstva by kritérium disparit mělo mít stejné ocenění,
 - nerespektování pořadí – ocenění disparit by se nemělo změnit, pokud dojde ke změně pořadí při zavádění regionu do kalkulace, např. v abecedním pořadí.
- 2) Metody měření disparity musíme vhodně přizpůsobit disparitě a cíli:
 - relativní hodnota (hodnota např. na obyvatele),
 - absolutní hodnota (ano/ne),
 - využívání konkrétních standardů a jejich dodržování,
 - porovnávání regionů podle srovnání ukazatele celkového hodnocení regionu.
- 3) Při měření disparit je velmi důležitá objektivnost měření. Objektivnost vykazuje, co můžeme nebo nemůžeme za disparitu považovat.

Časové hledisko disparit

Časové hledisko je velmi důležité pro sledování a hodnocení regionálních disparit. Pojí se k měření získanému za určitý čas. Tyto disparity se projevují při daném ekonomickém stavu v regionu nebo v určitém časovém období.

Pokud chceme regionální disparity srovnávat v čase, je důležité použít stejné ukazatele v počátečním a v konečném období měření. Takové srovnávání ovšem nemusí být přesné, protože postavení ukazatele se může v čase měnit. Jako příklad můžeme uvést to, že dříve se stupeň industrializace měřil jako bohatství a úroveň rozvoje, v dnešní době to už tak není, vzhledem k přetrvávající krizi ve starých průmyslových regionech.

Výnos z takového regionu je u konce, ale postupem času se zde vyvíjí nová prosperita ve formě např. biologického inženýrství.

Z časového hlediska můžeme regionální disparity rozdělit do dvou typů:

- regionální disparity v časovém horizontu, ty dále můžeme dělit:
 - krátkodobě působící disparity,
 - dlouhodobě působící disparity.
- dynamika regionálních disparit je rozdělena na:
 - bezprostřední stav disparit,
 - časové změny disparit.

Ovlivnitelnost disparit

Ovlivnitelnost disparity jako takovou můžeme vyjádřit jako schopnost určitými nástroji regionální politiky docílit změny disparity, která je žádoucí. Za pomoci regionální politiky můžeme lépe ovlivnit např. rozdíl v nezaměstnanosti než rozdíl ve struktuře ekonomiky.

- disparity ovlivnitelné – při určité úrovni poznání je můžeme ovlivnit nástroji regionální politiky, lze je dále rozdělit na:
 - disparity přímo ovlivnitelné – u tohoto typu existuje těsná vazba mezi řídicím aktem a výsledkem, kterého jsme dosáhli, jako např. pokud máme disparitu nevyhovující dopravní infrastruktury v určitém regionu, tuto disparitu vyřešíme finanční dotací na vybudování vyhovující infrastruktury,
 - disparity nepřímo ovlivnitelné – u disparity, kterou chceme ovlivnit, neexistuje spojení mezi touto disparitou a nástrojem regionální politiky např. dotace na výstavbu vhodné dopravní infrastruktury, která sleduje problém s jinou disparitou, a to snížení nezaměstnanosti v regionu.
- disparity neovlivnitelné – zde můžeme hodnotit např. hodnotu přírodních zdrojů nebo rozlohu území. Neovlivnitelné disparity lze dále rozdělit na:
 - disparity, které nelze ovlivnit ani v budoucnosti např. nerovnosti přírodních zdrojů,
 - disparity, které jsou neovlivnitelné dočasně – tyto disparity by se mohly stát ovlivnitelnými, pokud by došlo k rozvoji vědy.

Teritorialita disparit

Velmi důležitým kritériem pro výběr regionální politiky, která se vztahuje k nějakému prostoru, je vývoj metodologie pro výběr území. Při řešení tohoto problému musíme brát na zřetel tři důležité prvky:

1. významné prostorové měřítko – lokalizované problémy přerůstají v celostátní problémy, to znamená změnu úrovně pro měření faktoru, a tím i realizaci politiky,
2. velké množství faktorů je kvalitativních, případně jsou špatně měřitelné,
3. význam prvků se podle kontextu široce mění – určitá oblast je vhodná pro přijímání určitých druhů činností, ale pro jiné je nevhodná

Disparity, které se vztahují k prostoru, se mohou projevovat v různých geografických úrovních, od území států k území městského okresu.

Způsob vzniku disparit

- disparity vznikající samovolně,
- disparity, které vzniknou přičiněním člověka.

Dopady disparit

Podstatou této charakteristiky je vyjádření dopadu regionálních disparit na život v regionech.

Dopady disparit můžeme rozdělit do třech druhů:

- citlivé pro obyvatelstvo – disparity jsou lidmi v regionu naprosto vnímány, např. rozdíly v míře nezaměstnanosti či v příjmech,
- ekonomický rozvoj – zde patří takové dopady, které jsou spjaty s iniciací nebo se zpomalením ekonomického rozvoje regionu,
- životní prostředí – tyto dopady jsou úzce svázány se stavem a vývojem životního prostředí.

Nezařaditelné monitorování disparit

Pod tuto charakteristiku můžeme zahrnout rozdíly, které se projevují v oblasti slávy, moci či vlivu na chod společnosti. Tyto rozdíly mohou zapříčinit vznik rozdílů i v jiných oblastech. Hodnocení tohoto typu disparit nebývá předmětem studií, protože jde o špatně měřitelné charakteristiky.

2.5 Klasifikace regionálních disparit

Klasifikací regionálních disparit se ve svých studiích zabývá mnoho různých autorů. Drtivá většina autorů se přiklání k věcnému aspektu, který je považován za základ všech klasifikací regionálních disparit. V této kapitole si přiblížíme čtyři základní členění věcného stanoviska, podle kterého jsou regionální disparity hlouběji rozebrány.

Prvním rozdělením regionálních disparit je dělení pro účely označení území, která mají být předmětem zájmu v rámci politik EU zamýšlených k oslovení vnímaných nerovností mezi regiony. Tyto nerovnosti se odrážejí v různých geografických okolnostech, úrovni ekonomického rozvoje a v sociálních problémech jednotlivých členských států Evropské unie. Pojetí regionálních problémů je v každé zemi jiné, ale můžeme nalézt tři typy disparit:

- „fyzické disparity – vztahují se ke geografickým a přírodním podmínkám,
- ekonomické disparity – tyto rozdíly se vztahují ke kvalitě a kvantitě regionálních výstupů,
- sociální disparity – týkají se životní úrovně a příjmů obyvatel“¹⁷.

Dalším členěním regionálních disparit můžeme specifikovat ve vztahu ke kohezi:

- „ekonomická koheze – zde můžeme uvést následující ukazatele,
 - strukturu průmyslu,
 - přímé zahraniční investice,
 - koncentrace ekonomické činnosti a specializace regionu,
 - přemísťování průmyslových odvětví.
- sociální koheze – tato oblast se zabývá vyrovnáváním možností různých skupin podílet se na společenském životě, stejně jako v předchozím případě, také zde můžeme uvést více ukazatelů,
 - segregace a migrace,
 - vyloučení ze společnosti,
 - sociální ochrana,
 - úroveň vzdělání,
 - nezaměstnanost.

¹⁷ WISHLADE, F., YULL, D. *Measuring Disparities for Area Designation Purposes*. University of Strathclyde, Glasgow: 1997.

- územní koheze – vztahuje se k vyrovnávání prostorového rozvoje, můžeme ji členit následujícím způsobem,
 - přístup k inovacím,
 - přístup ke znalostem,
 - přístupnost na trhy,
 - problémy hranic¹⁸.

2.6 Regionální disparity v teoriích regionálního rozvoje

Problematikou regionálního rozvoje se zabývá mnoho teorií, které navazují na jednotlivé ekonomické školy.

2.6.1 Regionální disparity v neoklasických a neoliberálních teoriích regionálního rozvoje

Dvě hlavní složky regionálního růstu v neoklasické teorii můžeme rozdělit na:

- krátkodobý růst, založený na snaze vyrovnat rozdíly mezi regiony,
- dlouhodobý růst, který je závislý na růstu kapitálu, populaci a technickém pokroku.

Neoklasickou teorii můžeme rozdělit na dva modely:

- jednosektorový model – v tomto modelu se předpokládá, že mobilita produkčních faktorů mezi regiony bude směřovat do regionu s vyšším výnosem, na základě těchto předpokladů lze říci, že pohyb kapitálu a pohyb pracovních sil budou proudit v opačných směrech a tím budou snižovány rozdíly mezi regiony,
- dvousektorový model – tento model říká, že pohyb kapitálu i pracovních sil může proudit stejným směrem, dokud nedojde k novému stavu rovnováhy, druhým rozdílem je to, že různé regiony disponují jinými exportními sektory a to může vést k rozdílnému tempu růstu zásluhou rozdílného technologického pokroku v odvětvích.

Ve dvousektorovém modelu existují nerealistické předpoklady, se kterými model uvažuje, např.:

- dokonalá informovanost ekonomických subjektů, dokonalá pružnost cen,

¹⁸ MOLLE, W. *European Cohesion Policy*, Routledge: 2007.

- snadný přesun pracovních sil mezi sektory,
- neklade příliš velký význam na institucionální faktory regionálního rozvoje.

V jednosektorovém modelu můžeme zaznamenat tři příčiny rozdílů mezi regiony z hlediska objemu produkce:

- rozdílné tempo růstu pracovních sil,
- rozdílné tempo růstu kapitálu,
- rozdílné tempo technického pokroku.

Podle neoklasické teorie je nejlepší alokace zdrojů působením tržních sil. Díky tomu lze říci, že zasahování státu do hospodářství by mělo být co nejmenší, protože kolikrát nevede k nejlepšímu řešení a mnohdy situaci komplikuje. Regionální disparity se podle této teorie snižují díky prostorové mobilitě výrobních faktorů, které ve všech regionech vyrovnávají produktivitu.

2.6.2 Regionální disparity v teorii nové ekonomické geografie a nové teorii růstu

Tato teorie vychází z neoklasické ekonomie s tím rozdílem, že nejsou uvažovány klesající výnosy a dokonalá konkurence, a ty jsou nahrazeny pojetím vnějších úspor, monopolistickou konkurencí a rostoucími výnosy z rozsahu.

Mezi základní směry regionálního rozvoje, které se v uvedené teorii rozcházejí, jsou:

- path dependence – základem regionálního rozvoje je divergence a základní příčiny rozdílů mezi regiony jsou přírodní podmínky, historická událost nebo silný subjekt,
- nová teorie endogenního růstu – základem regionálního rozvoje je konvergence a příčiny meziregionálních rozdílů jsou lidské a technologické zdroje v regionu,
- nová teorie obchodu – zastává názor, že divergence je základem regionálního rozvoje a meziregionální rozdíly jsou způsobeny náhodou a přirozenou výhodou,
- nová teorie růstu - tvrdí, že konvergence je základem regionálního rozvoje a jako příčiny regionálních rozdílů uvádí rozdílné rovnováhy technologických kritérií a vzorců chování.

2.6.3 Regionální disparity v teorii jádro-periferie

Tato teorie vychází z keynesiánské ekonomie, ve které je přikládán význam poptávce po zboží, které je vyráběno v regionu. Významným hnacím motorem regionálního rozvoje v této teorii je to, že existuje tržní rovnováha a velikost poptávky po zboží z daného regionu v ostatních regionech. Teorie, které patří pod tuto skupinu, považují za základní tendenci regionálního rozvoje divergenci.

- teorie exportní základny – rozlišuje dva základní sektory: základní zahrnující odvětví, která produkují zboží a služby určené k vývozu a doplňkový, jež má na starost chod základního sektoru. Hlavní příčinou meziregionálních rozdílů je poptávka po zboží v regionu, kde je zboží produkováno. Jev, který v dlouhém období působí na vyrovnávání regionálních rozdílů, je z pohledu této teorie mobilita výrobních faktorů.
- teorie růstových pólů – za hlavní faktor regionálního rozvoje tato teorie považuje klíčová odvětví neboli hnací odvětví, jde o taková odvětví, která se rychle rozvíjí, jako hlavní příčinu regionálních rozdílů považuje strukturální rozdíly v ekonomice,
- teorie kumulativních příčin – tato teorie tvrdí, že změna nevyvolá reakci opačného směru, ale další změny, které ji umocní, nerovnoměrný rozvoj regionu je nutné pozorovat v souvislosti s analýzou regionálních rozdílů. Pohyb kapitálu, pracovních sil a tržních sil nevede k rovnováze, ale k prohlubování rozdílů. Hlavní příčinou meziregionálních rozdílů jsou fyzicko-geografické faktory a historické události.
- teorie nerovnoměrného rozvoje – tvrdí, že k regionálnímu růstu nedochází všude ve stejnou dobu, ale jakmile dojde k růstu, tak tento růst působí do okolí kolem centra růstu. Rozdíly v meziregionálním růstu jsou důležité pro samotný růst. Hlavní příčiny regionálních rozdílů podle této teorie jsou fyzicko-geografické faktory a psychosociální přecenění aglomeračních výhod.

2.6.4 Regionální disparity v neomarxistických teoriích regionálního rozvoje

Do této teorie regionálního rozvoje můžeme zařadit směry:

- teorii nerovné směny,
- strukturalistický marxismus,

- teorie mezoekonomiky,
- teorie územních dělb práce.

Pro všechny uvedené teorie platí divergentní tendence regionálního rozvoje. Neomarxistická teorie považuje za hlavní příčiny regionálních nerovností problémy způsobené všeobecnými principy fungování kapitalismu. Teorie klade důraz na třídy, sociální organizaci a na přirozenou tendenci kapitalismu ke krizím. Člověk je považován za výrobce a je podceněno jeho chování jako spotřebitele.

2.6.5 Regionální disparity v regulační teorii

Podstatou této teorie je, že ve společnosti a v ekonomice sice dochází k obdobím krize, ale tato období jsou postupem času překonána díky adaptaci struktur a institucionálních forem. Prostorová nerovnost je způsobena strukturami a formami historického vývoje způsobů regulace. Díky těmto strukturám nastává odlišný hospodářský růst regionů v určitém období. Teorie základní tendence regionálního rozvoje střídá mezi konvergencí a divergencí. Za příčiny regionálních rozdílů jsou považovány rozdílné vztahy při výrobě, a politické a sociální souvislosti.

2.6.6 Regionální disparity v institucionálních teoriích

Do této teorie regionálního rozvoje můžeme zařadit směry:

- teorie výrobních okrsků – regionální růst je způsoben velkým počtem malých a středních firem, jejich dynamickým vývojem, spoluprací a územní blízkostí. Nejvýznamnější subjekty regionálního růstu jsou malé firmy a jejich sdružování a s nimi spojeny podpůrné organizace.
- teorie učících se regionů – pro tento směr je klíčová schopnost učit se a vytvářet klima pro tvorbu inovací, regionální rozdílnost udává schopnost učit se a inovovat.

Pro oba výše uvedené směry je základní tendence regionálního rozvoje divergence. Mezuregionální rozdíly jsou způsobeny sociokulturními a institucionálními příčinami, které byly vytvořeny historickým vývojem regionu.

3 Indikátory udržitelného rozvoje

3.1 Teoretický úvod k indikátorům udržitelného rozvoje

Pokud chceme s indikátory pracovat, musíme si nejprve ujasnit základní pojmy této problematiky a základní požadavky, které jsou kladeny na indikátory.

„Indikátory rozvoje umožňují popisovat určitý vybraný jev průběžným sledováním, zaznamenáváním a vyhodnocováním souboru přesně stanovených údajů.

Správně zvolené indikátory v sobě odráží hledisko:

- místní ekonomiky,
- sociální spravedlnosti,
- ochrany životního prostředí,
- poslední role místní samosprávy nebo zabezpečení potřeb místní komunity.

Výhodou práce s indikátory je získání obrazu o činnosti místní politiky. Indikátory jsou používány ke sledování úspěšnosti plánovacích a rozhodovacích procesů i konkrétních projektů snažících se naplňovat koncept udržitelného rozvoje. Jasně popisují a kvantifikují negativní nebo pozitivní změny. Umožňují jednotlivým obcím své výsledky porovnávat, a to jak mezi sebou, tak v čase, navzájem si předávat získané zkušenosti a aplikovat řešení, která se díky sledovaným ukazatelům jeví v jiném místě jako účinná, a to nejen v českých, ale i ostatních evropských regionech¹⁹.

3.2 Důležité pojmy

Pro celkové pochopení problematiky indikátorů je třeba se seznámit s pojmy, které souvisejí s touto problematikou.

Indikátory vycházejí z pečlivého sběru primárních dat. *Primární data* nám říkají druh informace, kterou potřebujeme pro vytvoření indikátoru. Primární data získáváme primárním sledováním příslušných jevů v dané oblasti, objektů a jejich činností. Data získáváme monitoringem a následně pořízená data jsou po sběru uložena v datových zdrojích, příkladem může být podoba obsáhlé databáze. Po sběru primárních dat jsou data zpracovávána a můžeme je označit jako data agregovaná. *Zpracovaná data*

¹⁹ HŘEBÍK, Š., TŘEBICKÝ, V. *Manuál zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce*. Praha: EnviConsult, 2007. s. 5.

se pořizují, aby mohla být publikována v různých materiálech či ročenkách. Pro běžného uživatele jsou tato data přístupná ve formě statistických výstupů.

Data, která se vyskytují na vyšším stupni nežli data agregovaná, jsou *kvantitativní a kvalitativní indikátory*, které vzniknou vhodnou interpretací primárních dat a vědeckých údajů. *Indikátory* (ukazatele) poskytují spolehlivé měřítko o určitém jevu. V praxi se z uvedených dvou indikátorů používají více kvantitativní indikátory, které jsou mnohem lépe použitelné v rozhodovacích procesech a poskytují základní zdroj informací pro veřejnost.

Jedním z důležitých pojmů je pojem *index*, index vzniká sdružováním dílčích indikátorů. Indexy jsou vysoce agregované indikátory, jejichž hlavním významem je snadná a srozumitelná komunikace s konkrétní skupinou.

3.3 Typy indikátorů

„Vzhledem k účelu použití rozeznáváme celou řadu typů indikátorů. Při výběru si je nutné uvědomit, na co nám daný indikátor má odpovědět a k jakému účelu tuto odpověď využijeme:

- **Specifické indikátory**

Soubor indikátorů specifických pro danou komunitu. V procesu sledování těchto indikátorů hraje velkou roli veřejnost/občané. Tyto indikátory se dotýkají problematiky, která je pro dané místo specifická, a to buď tradičně, nebo vzhledem k aktuální situaci. Odrážejí prioritu kvality života. Na jejich výběru se aktivně podílí veřejnost v daném místě.

- **Programové indikátory**

Programový indikátor je konstruován přímo na míru konkrétnímu strategickému cíli v daném koncepčním materiálu a umožňuje sledovat a vyhodnocovat míru jeho naplňování. Podle počtu strategických cílů tak vznikne sada programových indikátorů koncepčního dokumentu rozvoje obce/města.

- **Agregované indikátory**

Pro tento typ indikátorů je charakteristická snaha o agregaci velkého počtu i relativně nestejnorodých komponentů, do jednoho konečného ukazatele/indexu. Tak jsou vytvářeny například Index lidského rozvoje (HDI), Index environmentální udržitelnosti (ESI) či ekologická stopa. V tomto případě nám hodnota indexu/ukazatele dává odpověď na celý problémový okruh. Jedno číslo hodnotí celý soubor procesů

ve vybrané oblasti, v některých případech i napříč sektory. Metodika výpočtu těchto indexů je ale poměrně složitá a vyžaduje individuální přístup, tak aby výsledek byl zatížen co nejmenší chybou a splňoval požadovanou objektivnost a reprezentativnost.

- **Titulkové indikátory**

Pro komunikaci s veřejností, pro zobecnění a porovnávání změn je výhodné použít sadu tzv. titulkových indikátorů. Titulkové indikátory musí být srozumitelné pro média, politiky a širokou veřejnost, musí jich být omezený počet, jejich sada by měla zahrnovat všechny pilíře rozvoje, měla by umožnit popsat trendy a srovnání s dalšími obcemi/městy České republiky.

- **Indikátorové sady**

Jedná se o soubor vhodně vybraných indikátorů přímo na míru pro obce či města. Indikátory v sadě se musí dotýkat ekonomické, sociální, environmentální oblasti a oblasti správy věcí veřejných. Tento soubor může být tvořen různými typy indikátorů: specifickými, agregovanými, titulkovými apod. Příkladem indikátorové sady je sada Společných evropských indikátorů (ECI – European Common Indicators).²⁰

3.4 Kritéria indikátorů

„Aby byly indikátory skutečně použitelné, musí splňovat řadu kritérií. Mezi ně patří:

- **Významnost**

Indikátory musí být významné v dané souvislosti. Mluvíme o životním prostředí a trvale udržitelném rozvoji a z tohoto hlediska může mít význam velké množství údajů. Tím důležitější je si vždy položit otázku, jaký význam sledování daných dat nebo konstruování daných indikátorů může mít.

- **Reprezentativnost**

Musí být zřejmé, jaký předmět nebo jev daný indikátor reprezentuje. Musí být zvoleno vhodné geografické měřítko, případně vhodné časové rozložení měření či odebrání vzorků, jejichž analýzy jsou podkladem pro indikátory.

- **Jedinečnost**

²⁰ HŘEBÍK, Š., TŘEBICKÝ, V. *Manuál zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce*. Praha: EnviConsult, 2007. s. 5.

Získané údaje mají být jedinečné, nemají být redundantní, opakované, dublovat nějaké již existující informace. Každý indikátor má mít svou specifickou a originalitu a nesmí opakovat to, co již je známo odjinud.

- **Měřitelnost, možnost získání dat**

Získávání podkladových údajů musí být technicky možné. Technická stránka měření a odebrání vzorků je jedna z klíčových záležitostí, které je nutno věnovat pozornost při konstrukci monitorovacích systémů a plánování měřících programů. Pokud jde o indikátory získávané ze statistických údajů, je samozřejmým požadavkem, aby tato data vůbec existovala nebo je bylo možno snadno získat.

- **Náklady a užitek**

Pořízení, zpracovávání a poskytování jakýchkoliv informací stojí vždycky nějaké náklady. Informace nejsou zadarmo. Pořizování dat, provoz monitorovacích systémů a provoz informačních systémů je obvykle záležitostí velmi nákladnou. V mnoha případech se tyto náklady nesrovnávají s užitek, které informační systémy, data nebo indikátory poskytují. Požadavek na úměrnost nákladů a užitku je jeden ze základních, ale často přehlížených.

- **Minimalizace negativních účinků na prostředí**

Při vzorkování a měření může někdy docházet k poškozování, a dokonce až ke zničení pozorovaného jevu.

- **Správnost**

Indikátory musí být správné, to znamená, že nesmí být zatíženy významnějšími chybami. Chyby přitom vznikají ve všech fázích získávání a zpracování dat, počínaje nesprávným odběrem vzorků, jejich poškozením při uchovávání, nesprávnými analýzami či měřeními a nesprávnými postupy při zpracování dat konče. Žádná data nejsou naprosto správná, vždycky musíme počítat s nějakou chybou, i když často malou.

- **Spolehlivost**

Data musí být prověřována co do své spolehlivosti, potvrzována několika nezávislými měřeními, případně výsledky získanými zásadně různými metodami. Kontrola a zajištění kvality dat je celým důležitým oborem.

- **Srovnatelnost**

Většina postupů měření, vzorkování, statistických šetření a podobně je mezinárodně standardizována. Tato standardizace, často daná mezinárodně uznávanými normami, zaručuje srovnatelnost dat v mezinárodním měřítku a v dlouhém časovém období. Předpokladem pro srovnatelnost je ovšem správnost a spolehlivost údajů.

- **Průhlednost**

Postup získávání dat a indikátorů musí být transparentní. Musí být jasné, jaké metody byly použity, jak se prováděly výpočty a podobně. Dokonalá průhlednost získání údajů a indikátorů může do velké míry zajistit jejich věrohodnost, i když správnost dat, jejich spolehlivost ani srovnatelnost není na příliš vysoké úrovni z různých důvodů. Jestliže je dobře znám postup, jakým byla data získána, mohou být tyto údaje alespoň omezeně užitečné a použitelné.

- **Pochopitelnost**

Veškerá data i indikátory předpokládají vždy nějakého uživatele, nějakého zájemce. Předpokladem jakéhokoliv využití údajů je jejich jasná pochopitelnost, jednoznačnost, srozumitelná prezentace.

- **Výpovědní schopnost**

Žádná data a tím méně indikátory nemají smysl samy o sobě, nýbrž jen v určitém kontextu, v určitých souvislostech. O něčem vypovídají, je možno je určitým způsobem interpretovat. Možnost interpretace je důležitým kritériem při posuzování jakýchkoliv dat a zejména indikátorů.

- **Načasování**

Data a indikátory mají jen výjimečně nadčasový význam. Většinou je velmi důležité, aby byly k dispozici ve správný čas. V mnoha případech to znamená co nejrychleji, co nejdříve. V extrémních případech je možno získávat informace v reálném čase online.

- **Využitelnost**

Smyslem jakýchkoliv informací – a to se týká dat a indikátorů v plné míře – nejsou tyto informace samy o sobě, nýbrž jejich užití. Informace jsou určitým zbožím, které má cenu jedině tehdy, je-li o ně zájem. Ačkoliv je toto hledisko velmi základní a klíčové, nemělo by svádět k jednostranným interpretacím. Některá data a informace mohou totiž získat na významu až po určité době, například jestliže jsou k dispozici dlouhé časové řady, nebo při dostatečném množství dat pokrývajících širokou geografickou oblast.

Posouzení možností využití dat by se mělo dít v poměrně širokém časovém, geografickém i věcném kontextu.²¹

3.5 Hodnocení indikátorů

Funkce indikátorů je informovat konkrétní cílovou skupinu o vybraných skutečnostech následujícími způsoby:

- „pokud je stanoven přímý cíl, indikátory informují o dosažení, resp. přibližování nebo vzdalování od daného kvantitativního cíle,
- pokud není explicitní cíl stanoven, může být hodnocení provedeno vzájemným porovnáním stejných subjektů (států, měst, regionů, podniků, atd.), tzv. benchmarking. Porovnávat lze pouze indikátory spočítané podle stejné metodiky a za stejné časové období. Je nutno pečlivě zvážit referenční údaj, tzn. zda-li zjištěné hodnoty vztáhnout na osobu, na plochu, na jednotku ekonomického výkonu, apod.,
- v případě existence dat a konstrukce indikátorů stejnou metodikou po delší časové období lze získat časové řady. Hodnocení pak lze doplnit analýzou trendu, která zvyšuje výpovědní hodnotu indikátoru, sama o sobě však není dostatečná.

Na indikátory lze rovněž nahlížet z hlediska jejich závaznosti, resp. vymahatelnosti. Z tohoto pohledu indikátory dělíme na:

- „tvrdé“ – některé mezinárodní závazky, emisní či imisní limity zakotvené v zákonech, nejvyšší přípustné koncentrace určené hygienickými vyhláškami apod. Definitivní hodnoty těchto cílů jsou stanoveny na základě vědeckých podkladů v rámci politického procesu, ať již na úrovni mezinárodních jednání nebo národního zákonodárského postupu. Dodržování těchto limitů lze vymáhat (sankce různého typu),
- „měkké“ – různá doporučení, indikativní cíle vyjadřující žádoucí či podporovaný směr rozvoje (např. Rozvojové cíle tisíciletí vytyčené OSN). Takové cíle mohou být stanoveny jak v rámci politického jednání, tak jako

²¹ MOLDAN, B. *Indikátory trvale udržitelného rozvoje*. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Ostrava: 1996. s. 20-22.

neformální návrhy a doporučení. Obvykle tyto měkké limity nelze vymáhat, je možné pouze apelovat na jejich dodržování.

Z hlediska metodologického lze pro stanovení cílů, jejichž dosažení pomocí indikátorů sledujeme, rozlišit několik přístupů:

- nejvyšší přípustné hodnoty – pod tento pracovní termín lze zahrnout různé metody, které cílové hodnoty odvozují od hodnot, jejichž překročení by ohrozilo zdravotní stav populace nebo ekosystémů, nebo by narušilo rovnováhu v geobiosféře (prahové, stropní hodnoty, limity, apod.). Pro jejich stanovení jsou použity metody oborů toxikologie, hygieny, ekotoxikologie, chemie, ad.;
- referenční hodnoty udržitelnosti – patří sem např. udržitelný výnos (využívaný pro hodnocení udržitelnosti hospodaření v lesích či rybolovu) nebo udržitelná míra reprodukce apod. Tyto hodnoty lze použít pro řízení obnovitelných zdrojů. Dále sem patří koncept kritických zátěží (Vries, 2001) a nosné kapacity (Daily and Ehrlich, 1992),
- kombinace odborných a politických hledisek – stanovení cílů např. pro výši nezaměstnanosti či zadluženosti, těžby neobnovitelných zdrojů, výdajů na výzkum či růst HDP jsou založeny na aplikaci různých metod společenskovedních disciplín a především silně ovlivněny politicko-sociálními faktory.²²

3.6 Sady indikátorů

„Po celém světě jsou používány stovky indikátorů snažících se ve specifickém prostředí najít měřitelné a měřené skutečnosti, pomocí nichž by bylo možno vyjádřit udržitelnost rozvoje států, regionů a jednotlivých sídel. Ne jinak je tomu i v evropském kontextu. Jako příklad lze uvést následující sady indikátorů:²³

Local Indicators of Sustainable Development

Jde o sadu 68 indikátorů na úrovni celostátní, regionální i místní, které jsou sledovaných a pravidelně prezentovaných vládou Velké Británie.

²² MAŠTÁLKA, M. *Územně prominutelné indikátory udržitelného rozvoje*. Disertační práce na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně, 2009. s. 11.

²³ MAŠTÁLKA, M. *Územně prominutelné indikátory udržitelného rozvoje*. Disertační práce na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně, 2009. s. 14.

TISSUE (CORE 1, CORE 2)

Mezinárodní sada indikátorů, kde první sada CORE 1 byla upravena do podoby CORE 2. Všechny tyto indikátory nejsou zcela kompatibilní na mezinárodní úrovni, protože některá data jsou nedostupná.

Construction Related Sustainability Indicators - CRISP

Jedná se základní sadu indikátorů sledujících udržitelný rozvoj ve městech.

Millenium Development Goals Indicators – MDG

„Millenium Development Goals Indicators“, sada která obsahuje přes 60 indikátorů. Tato sada slouží hlavně k mezinárodnímu porovnávání životní úrovně.

Indikátory pro malé obce

Tato prvotní sada indikátorů byla navržena a použita v obcích Ústeckého kraje. Údaje získané těmito indikátory by měli podat informace o životě v obci, ne jen svým obyvatelům, ale také vedení obce a možným investorům.

Urban Audit

Jde o společnou evropskou statistickou databázi velkých měst, které je používána k mezinárodnímu porovnávání. Vznikla v závislosti na regionální politice Evropské komise.

Vlámské indikátory

(část belgické federace) má Tuto sadu zhruba 80 indikátorů používá 30 největších vlámských měst, díky finanční podpoře vlámské vlády. Pro každý indikátor je zpracován podrobný metodický list.

Environmental Sustainability Index - ESI

Environmental Sustainability Index je sadou 76 indikátorů rozdělených do 5 okruhů. Tyto mezinárodní indikátory ukazují schopnosti, jak jednotlivé státy dokážou ochránit své přírodní bohatství a přírodu samou. Zpracovateli pravidelného zpráv jsou pracoviště universit v Columbi a Yale.

Společné evropské indikátory - ECI

Sada obsahuje 10 indikátorů environmentální udržitelnosti na místní úrovni, která byla navržena Evropskou komisí v roce 1999. Prvotní aplikace byla použita ve dvaceti městech České republiky a celý postup byl sepsán v samostatné publikaci.

Sustainability Tools and Targets for the Urban Thematic Strategy - STATUS

Tento projekt byl vytvořen na základě Tematické strategie městského životního prostředí EU. Důvodem pro vytvoření byla potřeba měřitelnosti pokroku měst vzhledem k jejím cílům.

3.7 Indikátory udržitelného rozvoje používané na úrovních České republiky

3.7.1 Indikátory udržitelného rozvoje na úrovni České republiky

„Ministerstvo životního prostředí, ministerstvo průmyslu a obchodu, ale třeba i ministerstvo financí a mnohá další zpracovávají každoročně celou řadu indikátorů sledující stav ekonomiky, životního prostředí a kvality života obyvatel země. Sledováním těchto indikátorů je pověřen buď Český statistický úřad, anebo přímo sama ministerstva.

Souhrnným materiálem, který by měl vypovídat o míře udržitelnosti směřování České republiky, jsou Indikátory ze Situačních zpráv ke Strategii udržitelného rozvoje ČR. Současná Strategie udržitelného rozvoje České republiky byla schválena vládou usnesením č. 1242 ze dne 8. 12. 2004. Strategie definuje hlavní (strategické) cíle, dále dílčí cíle a nástroje. Jsou formulovány tak, aby co nejvíce omezovaly nerovnováhu ve vzájemných vztazích mezi ekonomickým, environmentálním a sociálním pilířem udržitelnosti.

Soubor indikátorů, které hodnotí naplňování cílů Strategie, je součástí Situačních zpráv ke Strategii zpracovávaných Výborem pro strategii a Pracovní 16 skupinou pro indikátory Rady vlády pro udržitelný rozvoj. Struktura indikátorů vychází v současné době ze tří pilířů Strategie (ekonomický, environmentální a sociální), které jsou doplněny třemi dalšími oblastmi uvedenými ve Strategii (výzkum a vývoj, vzdělávání, dále evropský a mezinárodní kontext a správa věcí veřejných). Jedná se o soubor vybraných indikátorů, které podle názorů odborníků pokrývají nejdůležitější témata a cíle Strategie udržitelného rozvoje ČR.

V roce 2008 probíhala příprava v pořadí již třetí Situační zprávy ke Strategii, během níž byla rozvíjena indikátorová prezentace tak, aby bylo možné formou aktivních odkazů v níže uvedeném seznamu přímo přistupovat k požadovaným indikátorům a jejich aktuálnímu hodnocení. V současné době je pro zájemce o bližší informaci

k indikátorům a hodnocení naplňování cílů Strategie k dispozici elektronická verze 2. Situační zprávy ke Strategii“.²⁴

3.7.2 Indikátory udržitelného rozvoje na úrovni krajů České republiky

Na krajské úrovni se nejvíce používá sada ECI tedy Společné evropské indikátory. Další indikátory si obvykle volí jednotlivé samosprávy a jsou součástí programu rozvoje kraje – PRK. Dobrým zdrojem dat na úrovni krajů ČR je Český statistický úřad, který obstarává velké množství indikátorů. Jako jediná komplexní skupina indikátorů na krajské úrovni jsou územně analytické podklady. Za jejich sběr zodpovídají příslušné krajské úřady.

3.7.3 Indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni

Organizace TIMUR (Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj), která spolupracovala s Ministerstvem životního prostředí Regionální environmentální centrum pro Střední a Východní Evropu, Ústav pro ekopolitiku a Správou CHKO Český kras, vytvořila sadu 10 integrovaných indikátorů. Sada těchto indikátorů vzešla z iniciativy Evropské komise, Evropské agentury pro životní prostředí a Expertní skupiny pro městské životní prostředí vytvořené Evropskou komisí v roce 1991. Tyto indikátory ukazují vzájemné působení v ekonomické, sociální a environmentální oblasti.

²⁴ MAŠTÁLKA, M. *Územně prominutelné indikátory udržitelného rozvoje*. Disertační práce na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně, 2009. s. 15.

4 Základní charakteristika města Ostrava

Město Ostrava je statutární město, svou rozlohou je třetím největším městem České republiky a je zároveň třetím největším městem v počtu obyvatel. Město Ostrava leží v severovýchodní části Moravskoslezského kraje na rozhraní Slezska a Moravy (49°50'28,58" severní šířky a 18°17'24,89" východní délky). Město Ostrava leží v Ostravské pánvi, kolem které se rozkládají pohoří – Vítkovická vrchovina, Nízký a Hrubý Jeseník a Moravskoslezské Beskydy. Ostrava patří do mírně teplé klimatické oblasti s nadmořskou výškou od 208 do 334 m n. m., díky které se v této oblasti daří řadě druhů fauny a flóry typických pro střední Evropu. Díky velkému stupni urbanizace a industrializace spojeného s poměrně velkou uzavřeností pánve před západním prouděním vzduchu se tvoří v pánevní oblasti množství mikroklimatických jevů, týkajících se např. vlhkosti a mlžnosti ovzduší či zvýšení koncentrace prachu a emisí. Město se rozkládá na soutoku čtyř řek – Odry, Ostravice, Lučiny a Opavy. Řeka Odra, která je hlavní řekou, odvodňuje celou oblast do Baltského moře.

Poloha města Ostravy je poměrně nevýhodná vzhledem k hlavním rozvojovým osám ve střední Evropě. I když se město nachází 10 km jižně od státní hranice s Polskem a 50 km západně od hranice se Slovenskem, tak vzdálenost vzdušnou čarou od ekonomického centra České republiky je okolo 350 km.

Ostrava není kompaktní město, svým půdorysem a uspořádáním představuje spíše souměstí s prostorově nespojitými a složitými městskými systémy. Rozloha města je 214 km² a je rozdělena na 23 městských obvodů, ze kterých rozlohou je největší Slezská Ostrava a nejmenší Pustkovec. Ve městě v současné době žije 310 464 obyvatel, s obvody obcí s rozšířenou působností Ostrava to je potom 340 488 obyvatel. Hustota zalidnění je 1 457 obyvatel na km². Ostrava je sídlo krajského úřadu Moravskoslezského kraje a okresu Ostrava-město, dále se ve městě nachází sídlo biskupa ostravsko-opavské diecéze. Na území města se nacházejí čtyři památkové zóny.

Město Ostrava je centrem průmyslové aglomerace a regionu severní Moravy a Slezska. Ostravská aglomerace je po pražské aglomeraci druhá největší v České republice. Do aglomerace patří území města Ostravy spolu s obvody obcí s rozšířenou působností, územní statistické jednotky NUTS 4 Karviná a zhruba polovina NUTS 4 Opava, Nový Jičín a Frýdek-Místek. Jádrem aglomerace je město Ostrava s bývalým okresem Karviná a několika přilehlými obcemi. Aglomerace má rozlohu cca 2800 km² a žije v ní

cca 1,13 mil obyvatel, hustota obyvatel na tomto území je 400 obyvatel na km². Území v jádru aglomerace činí asi 750 km² s 671 000 obyvateli a hustotou obyvatel 1000 obyvatel na km².

Obrázek č. 3: Městské obvody v Ostravě

Zdroj: Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ostrava>>[cit. 15. 4. 2011]

Ve městě převažuje hospodářství zaměřené hlavně na průmyslovou činnost s postupně se rozšiřujícími službami. Město má obrovský potenciál růstu, a to díky velké koncentraci průmyslových aktivit a vysoké hustotě obyvatel jak ve městě, tak v celém regionu. Tento potenciál v současné době není plně využit, a to hlavně díky malému růstu místní ekonomiky. Mezi významná odvětví v Ostravě patří hutnictví, výroba kovodělných výrobků, strojírenství a chemický průmysl. Nejvýznamnější zaměstnavatelé ve městě Ostrava jsou EVRAZ VÍTKOVICE STEEL, a.s., ArcelorMittal Ostrava, a.s., OKD, a.s., BorsodChem MCHZ, s.r.o. a Dopravní podnik Ostrava a.s. Mezi růstové obory ve městě Ostrava můžeme zařadit činnost v oblasti finančního zprostředkování, v oblasti nemovitostí, výrobu základních kovů a spojů a v neposlední řadě také vzdělání.

Potenciál Ostravy, co se týče cestovního ruchu, spočívá hlavně v možnostech industriální, kongresové a nákupní turistiky. Na území Ostravska je situováno množství technických památek, absolutním technickým unikátem je Dolní oblast Vítkovic. Jedná se o komplex hlubinných dolů, koksovny a výroby surového železa. Turisticky atraktivními památkami v okolí Ostravy jsou již roky např. hrad Hukvaldy, Muzeum Beskyd a Areál čs. opevnění Hlučín-Darkovičky.

V současné době je ve výstavbě moderní čtvrť, která nese jméno Nová Karolína. Projekt je realizován v centru Ostravy, konkrétně v části Moravská Ostrava. Na území o rozloze 32 hektarů bude stát moderní část města, kde najdeme obchody, kanceláře a byty. Chybět nebude ani dostatek zeleně a dokonce zde bude umístěn kostel a park. Původně na tomto území stály šachta Karolína, koksovna a budovy sloužící těžkému průmyslu, tyto objekty byly zlikvidovány a sloje zasypány. Investice do tohoto projektu dělá 13 miliard Kč. Výstavba začala roku 2008 a trvá dodnes, I. etapa výstavby by měla podle plánu skončit v květnu 2012.

5 Analýza indikátorů udržitelného rozvoje na místní úrovni

V této kapitole Vás seznámím se sadou indikátorů udržitelného rozvoje na místní úrovni²⁵, které jsem použil pro vybrané město Ostrava a jeho okolní obce.

URB1 – Udržitelné využití území

Prostřednictvím tohoto indikátoru můžeme zjistit indikátor územní dynamiky obce, výpočet hodnoty indikátoru územní dynamiky a dále jsme schopni získat údaje o hustotě osídlení obce.

URB2 – Mobilita a místní přeprava cestujících

Tento indikátor je důležitý pro zjištění mobility občanů. Data zjištěná za pomoci tohoto indikátoru jsou klíčová pro zjištění kvality života přímých účastníků jako např. četnost dopravních komplikací nebo nákladů, a dále pro zjištění dopadů mobility na životní prostředí

URB3 - Dostupnost místních veřejných prostranství a služeb

Pomocí indikátoru Dostupnost místních veřejných prostranství a služeb, jsem zjišťoval za pomoci veřejných databází a GISu jestli vybrané služby jsou dostupné ve vymezeném území.

ENV1 – Kvalita ovzduší

Za pomoci tohoto indikátoru je možno najít hodnoty znečištění prostředí atmosférickými polutanty např. PM10/rok a NOx/rok, výskyt zdrojů znečištění ovzduší a znečištění ovzduší radonem v konkrétním místě.

ENV2 – Kvalita pitné vody v obci a jejich zdrojů v poměru k produkci a likvidaci odpadní vody na obyvatele sídla

Prostřednictvím tohoto indikátoru zjišťujeme kvalitu pitné vody, procenta čištění odpadních vod z obce a kvalitu zdrojů podzemní vody v obci.

ENV3 – Pohoda prostředí sídla

Pomocí indikátoru Pohoda prostředí sídla můžeme nalézt data o produkci a složení komunálního odpadu na hlavu, koeficient ekologické stability a zásobení obce

²⁵SILHÁNKOVÁ, V. *Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni?*. Civitas per Populi, Hradec Králové: 2010.

energiemi (zdroji). Dále můžeme zjistit počet havárií na životní prostředí, počty pokut a havárií na 100 občanů v daném roce a staré ekologické zátěže ve zkoumaném území.

ECO1 – Hodnocení finanční stability a schopnosti realizovat budoucí investice (ukazatel finančního zdraví)

Ukazatel vyjadřuje vývoj finanční situace obce. Za pomocí tohoto přístupu můžeme srovnávat hospodářské výsledky v minulých letech a předpovídat vývojové tendence do budoucna.

ECO2 – Stabilita a diverzifikace místní ekonomické základny

Tímto ukazatelem lze zkoumat aktivity podnikatelských subjektů, pracovní příležitosti pro obyvatele a případné výkyvy v těchto oblastech.

SOC1 – Sociálně-demografická struktura

Za pomocí indikátoru Sociálně-demografická struktura jsme schopni nalézt data o vývoji celkového počtu obyvatel a relativní saldo migrace. Mezi další informace, které lze tímto ukazatelem najít, je např. věková, sociálněekonomická a vzdělanostní struktura obyvatelstva nebo podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním.

SOC2 – Sociální prostředí

Tímto indikátorem můžeme nalézt informace o životní úrovni, dostupnosti a kvalitě veřejných služeb, dostupnosti a kvalitě vzdělávání, o kvalitě bydlení nebo o kriminalitě v dané obci.

SOC3 – Spokojenost a participace na věcech veřejných

Indikátorem Spokojenost a participace na věcech veřejných jsme schopni říci úroveň spokojenosti občanů s místním prostředím. Indikátor obsahuje údaje o míře spokojenosti s kvalitou života a prostředí, a dále úroveň aktivity v rozličných společenstvích.

5.1 Přehled použitých indikátorů

Pro potřeby diplomové práce byly následující indikátory vyhodnoceny pro celé ORP Ostrava a okolní obce. V následujícím shrnutí je pro ilustraci uvedena pouze obec Ostrava.

5.1.1 URB1 – Udržitelné využití území

Indkátor územní dynamiky

K výpočtu indikátoru územní dynamiky obce Ostrava a ostatních obcí v okolí jsem použil data z volně přístupné veřejné databáze ČSÚ – viz. tabulka č. 4:

K vypočtení indexu územní dynamiky se používá vzorec:

$$UDI_n = \left(\frac{U_{urb,n}}{U_{urb,n-1}} - 1 \right) \times 1000$$

Kde: UDI_n je indikátor územní dynamiky (Urban Development Index) ve sledovaném roce – roce n ,

$U_{urb, n}$ je rozloha urbanizovaného území obce ve sledovaném roce – roce n ,

$U_{urb, n-1}$ je rozloha urbanizovaného území obce v roce předcházejícím roku sledovanému - roce $n-1$.

Výsledné hodnoty výpočtu jsou zpracovány v tabulce č. 3 a grafu č. 1:

Rok	2002	2003	2004	2005	2006
Index územní dynamiky	0,3414	0,4742	1,4272	-0,1627	1,4901

Tabulka č. 3: Výsledky výpočtu indikátoru územní dynamiky obce Ostrava v letech 2002 až 2006

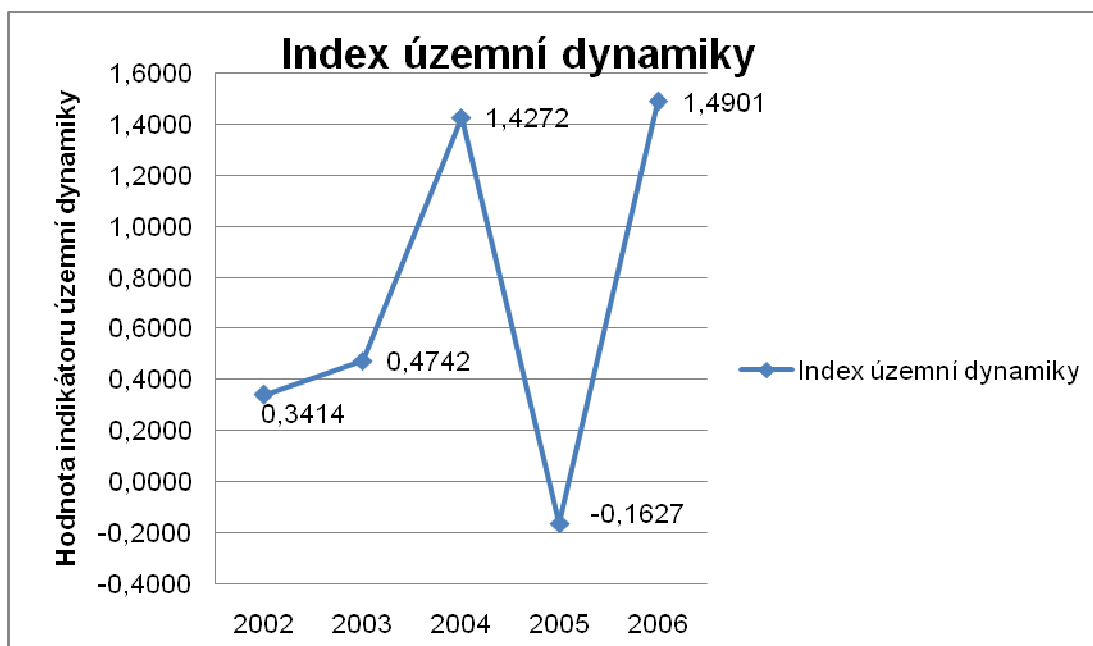
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

²⁶ ŠILHÁNKOVÁ, V. *Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni?*. Civitas per Populi, Hradec Králové: 2010. s. 9.

			2001	2002	2003	2004	2005	2006
Celková výměra (ha)			21 422,88	21 423,42	21 423,28	21 422,53	21 422,91	21 421,87
z toho (v ha)	zemědělská půda		8 628,39	8 611,25	8 606,13	8 574,64	8 559,95	8 528,10
z toho:	z toho	orná půda	5 409,19	5 401,35	5 397,50	5 372,24	5 344,47	5 312,22
		zahrady	1 768,94	1 765,30	1 764,68	1 761,70	1 760,51	1 757,91
		sady	56,38	56,27	56,27	56,28	55,72	55,72
		chmelnice	.	-	.	-	-	-
		vinice	.	-	.	-	-	-
		louky	1 393,89	1 388,32	1 387,67	1 384,42	1 399,25	1 402,25
	lesní půda		2 321,93	2 330,73	2 330,46	2 343,19	2 359,12	2 365,31
	vodní plochy		963,34	964,84	964,12	963,04	962,83	967,99
	zastavěné plochy		2 087,72	2 078,84	2 068,94	2 058,95	2 034,63	2 035,18
	ostatní plochy		7 421,40	7 437,77	7 453,64	7 482,72	7 506,39	7 525,28

Tabulka č. 4: Využití půdy na katastrálním území obce Ostrava v letech 2001 až 2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

Graf č. 1: Vývoj indikátoru územní dynamiky obce Ostrava v letech 2002 až 2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

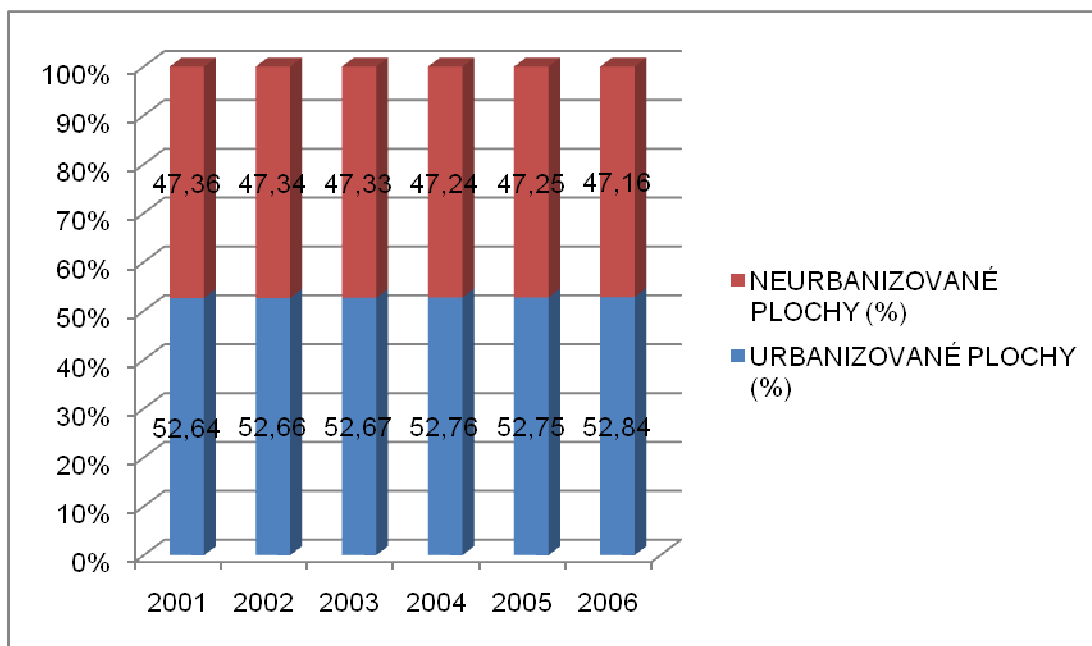
Pro lepší dokreslení výsledků indikátoru územní dynamiky byla vytvořena tabulka č. 5 a graf č. 2. znázorňující vývoj půdy a podíl urbanizovaného a neurbanizovaného území v obce Ostrava v letech 2001 až 2006.

Výsledky jsou shrnuty v následující tabulce a grafu:

Podíl urbanizované a neurbanizované plochy v letech	2001	2002	2003	2004	2005	2006
URBANIZOVANÉ PLOCHY (ha)	11 278,06	11 281,91	11 287,26	11 303,37	11 301,53	11 318,37
NEURBANIZOVANÉ PLOCHY (ha)	10 144,82	10 141,51	10 136,02	10 119,16	10 121,38	10 103,50
URBANIZOVANÉ PLOCHY (%)	52,64	52,66	52,67	52,76	52,75	52,84
NEURBANIZOVANÉ PLOCHY (%)	47,36	47,34	47,33	47,24	47,25	47,16

Tabulka č. 5: Využití půdy na území obce Ostrava

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

Graf č. 2: Podíl urbanizovaného a neurbanizovaného území na správním území obce Ostrava – vývoj v letech 2001 až 2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

Pro vyhodnocení změny využití území ke zvolené základně můžeme použít index změny využití území obce.

K vypočtení indexu změny využití území se používá vzorec:

$$ILC_n = \left(\frac{U_{urb,n}}{U_{urb,0}} - 1 \right) \times 1000 \quad 27$$

Kde: ULC_n je index změny využití území (Index of the Landuse Change) ve sledovaném roce – roce n ,

$U_{urb,n}$ je rozloha urbanizovaného území obce ve sledovaném roce – roce n ,

$U_{urb,0}$ je rozloha urbanizovaného území obce v roce 0.

Pro tento případ je rokem 0 rok 2001.

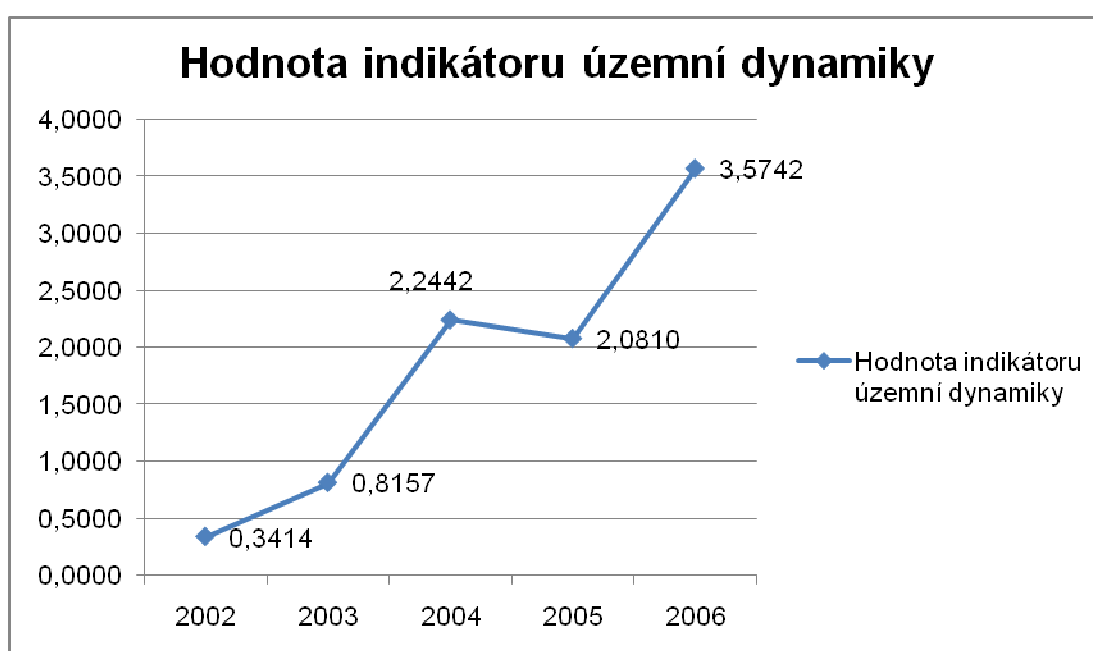
²⁷ ŠILHÁNKOVÁ, V. *Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni?*. Civitas per Populi, Hradec Králové: 2010. s. 10.

Výsledky výpočtu indikátoru změny využití území jsou shrnuty v tabulce č. 6. a grafu č. 3.:

Rok	n	2002	2003	2004	2005	2006
Hodnota indikátoru územní dynamiky	ILCn	0,3414	0,8157	2,2442	2,0810	3,5742

Tabulka č. 6: Výsledky indikátoru změny využití území obce Ostrava v letech 2002 až 2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

Graf č. 3: Vývoj indikátoru změny využití území obce Ostrava v letech 2002 až 2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

Hustota osídlení obce

Dále byly použity informace o hustotě osídlení, údaje o osídlení mají důležitou výpovědní hodnotu o rozvoji obce.

Hustotu osídlení celého správního území obce Ostrava a okolních obcí v jednotlivých letech můžeme vypočítat podle vzorce:

$$\rho_{\text{celk}_n} = \frac{\rho_{\text{obyv}_n}}{S_{\text{celk}_n}} = \text{obyvatel} / \text{km}^2 \quad 28$$

Kde: ρ_{celk} je hustota osídlení obyvatelstva v sídle v roce n ,

ρ_{obyv} je počet obyvatel sídla v roce n ,

$S_{\text{celk}, n}$ je celková plocha správního území sídla v roce n .

Obdobně můžeme vypočítat hustotu v urbanizované části obce podle vzorce:

$$\rho_{\text{celk}_n} = \frac{\rho_{\text{obyv}_n}}{U_{\text{urb}_n}} = \text{obyvatel} / \text{km}^2 \quad 29$$

Kde: ρ_{celk} je hustota osídlení obyvatelstva v sídle v roce n ,

ρ_{obyv} je počet obyvatel sídla v roce n ,

$U_{\text{urb}, n}$ je rozloha urbanizované části sídla v roce n .

Důležité je si uvědomit, že se při výpočtu používá rozloha v km^2 a nikoliv v ha, tak jak to bylo v minulých výpočtech. Přepočtení ha na km^2 je $1 \text{ km}^2 = 100 \text{ ha}$.

²⁸ ŠILHÁNKOVÁ, V. *Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni?*. Civitas per Populi, Hradec Králové: 2010. s. 11.

²⁹ ŠILHÁNKOVÁ, V. *Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni?*. Civitas per Populi, Hradec Králové: 2010. s. 11.

Údaje získané pomocí těchto vzorců jsou shrnuty v tabulce č. 7.:

Rok		2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hustota osídlení celého správního území (obyv./km ²)	p celk	1472,4	1296,4	1461,5	1453,6	1447,4	1442,9
Hustota osídlení urbanizovaného území (obyvatel/km ²)	P urb	2797,0	2784,1	2773,9	2755,0	2743,6	2731,0
Hustota osídlení urbanizovaného území (obyvatel/ha)	P urb	28,0	27,8	27,7	27,5	27,4	27,3

Tabulka č. 7: Hustota osídlení obce Ostrava v letech 2001 až 2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

V následující tabulce jsou potom uceleně shrnuty všechny důležité údaje týkající se fungování a rozvoje obce Ostrava v letech 2001 až 2006.

Tabulka č. 8: Celkové shrnutí údajů o obci Ostrava v letech 2001 až 2006

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Počet obyvatel	315 442	314 102	313 088	311 402	310 078	309 098
Celková výměra (km ²)	214,23	214,23	214,23	214,23	214,23	214,22
Celková výměra (ha)	21 422,88	21 423,42	21 423,28	21 422,53	21 422,91	21 421,87
Urbanizované plochy (km ²)	112,78	112,82	112,87	113,03	113,02	113,18
Urbanizované plochy (ha)	11 278,06	11 281,91	11 287,26	11 303,37	11 301,53	11 318,37
Hustota zalidnění	2797,0	2784,1	2773,9	2755,0	2743,6	2731,0

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

5.1.2 URB3 - Dostupnost místních veřejných prostranství a služeb

V tomto indikátoru se zjišťuje dostupnost jednotlivých veřejných služeb a veřejných prostranství. Služby mohou být v obci zastoupeny přímo, potom odpovídáme „ano“ nebo se v dané obci nenachází, v tomto případě odpovídáme „ne“. Pokud se konkrétně zjišťovaná služba v obci nenalézá, zkoumáme, jestli se nenachází v některé z okolních obcí, které jsou dosažitelné veřejnou dopravou do 30 minut jízdy a jsou dostupné alespoň 2krát denně a v časech ráno mezi 6. a 8. hodinou, odpoledne mezi 16. a 18. hodinou a musí být zajištěn vratný spoj. Údaje o dostupnosti těchto služeb můžeme nalézt na veřejné databázi jízdních řádů IDOS.

V tabulce č. 9. jsou shrnuty informace o dostupnosti služeb v obci Ostrava:

téma	dostupnost v obci (ano/ne)	dostupnost v dojezdové vzdálenosti (min)
veř. prostranství rekreační a obytná > 5000 m²	ano	nelze nahradit dojezdovou vzdáleností
hřiště	ano	-
dětská hřiště	ano	nelze nahradit dojezdovou vzdáleností
volně přístupná hřiště	ano	
prodejny potravin	ano	-
s čerstvým ovocem a zeleninou	ano	-
s čerstvým pečivem	ano	-
zastávka veřejné dopravy	ano	nelze nahradit dojezdovou vzdáleností
mateřské školy	ano	-
základní školy	ano	-
zdravotní služby společně	ano	-
zdravotní služby - Všeobecné lékařství	ano	-
zdravotní služby - Praktický zubní lékař	ano	-
zdrav. služby - Pediatrie	ano	-
zdravotní služby - Gynekologie a porodnictví	ano	-
nádoby na separovaný odpad	ano	-
kontejnery na papír	ano	nelze nahradit dojezdovou vzdáleností
kontejnery na plasty	ano	
kontejnery na sklo	ano	

Tabulka č. 9: Vyhodnocení indikátoru Dostupnosti veřejných prostranství a služeb v obci Ostrava

Zdroj: vlastní zpracování na základě veřejně dostupných databází MOS a IDOS

5.1.3 ECO2 – Stabilita a diverzifikace místní ekonomické základny

Informace o stabilitě a diverzifikaci místní ekonomické základny je možno nalézt na většině veřejně dostupných databází jako např. MOS – Databáze Městské obecní statistiky Českého statistického úřadu, RIS, ČSÚ nebo ARIS.

Tento indikátor se v první řadě zaměřuje na nabídkovou stránku místního trhu práce, to znamená na povahu zaměstnanosti a její případnou tendenci k budoucím výkyvům.

Výnos daně z příjmu fyzických osob ze samostatné výdělečné činnosti na jednoho obyvatele

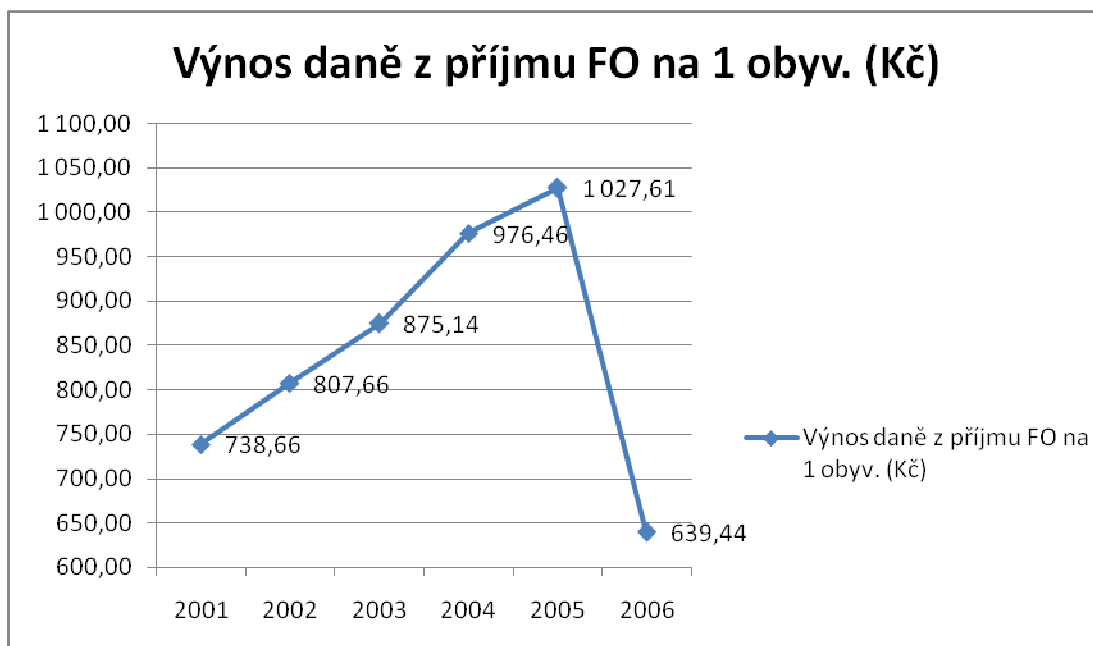
Tento indikátor sleduje v čase, jak se vyvíjí podnikatelská aktivita v souvislosti s výběrem místních daní v ÚSC. Databáze ukazuje údaje v letech 2001 až 2009. Pro potřeby diplomové práce byly použity údaje mezi lety 2001 až 2006.

V tabulce č. jsou shrnuty údaje o výnosech daně z příjmu fyzických osob ze samostatné výdělečné činnosti v obci Ostrava v letech 2001 až 2006.

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Výnos daně z příjmu fyzických OSVČ (tis. Kč)	233 003,55	253 688,97	273 995,05	304 072,12	318 638,30	197 650,25
Počet obyvatel	315 442	314 102	313 088	311 402	310 078	309 098
Výnos daně z příjmu FO na 1 obyvatele (Kč)	738,66	807,66	875,14	976,46	1 027,61	639,44

Tabulka č. 10: Vývoj výnosů daně z příjmu fyzických osob ze samostatné výdělečné činnosti v obci Ostrava v letech 2001 až 2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z databáze ARIS

Graf č. 4: Vývoj výnosu daně z příjmu FO na 1 obyvatele v obci Ostrava v letech 2001 až 2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z databáze ARIS

6 Vyhodnocení vybraných indikátorů

V této kapitole byly vyhodnoceny vybrané indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni. Indikátory použité pro vyhodnocení byly popsány v předchozí kapitole. Pro potřeby práce a lepší vizualizaci byly vytvořeny kartogramy, na kterých jsou potřebné souvislosti popsány a okomentovány.

Pro tvorbu kartogramů byl použit program ArcGIS 9 a vrstva obce z ArcČR. Prvním krokem bylo nahrání vrstvy obce do prostředí programu, následovalo oříznutí vrstvy pouze na zkoumané území a to pomocí funkce „Select By Attributes“. V pracovním okně byly pomocí dotazu na „OBEC ID“ vybrány všechny obce potřebné pro potřeby práce. Následovalo vymezení daného území pomocí funkce „Select“ nacházející se v nástrojích, které můžeme najít v součásti programu ArcGIS 9 a tou je „ArcToolbox“. Jakmile bylo zkoumané území vymezeno, tak do atributové tabulky byly vypsány údaje, které byly zjištěny z veřejně dostupné databáze ČSÚ. Předposledním krokem bylo vytvoření kvantitativních intervalů vhodně vybraných pro potřeby práce. Konečným krokem bylo vytvoření kartogramu spolu s příslušnou legendou. Tímto postupem byly vytvořeny všechny kartogramy nalézající se v této diplomové práci.

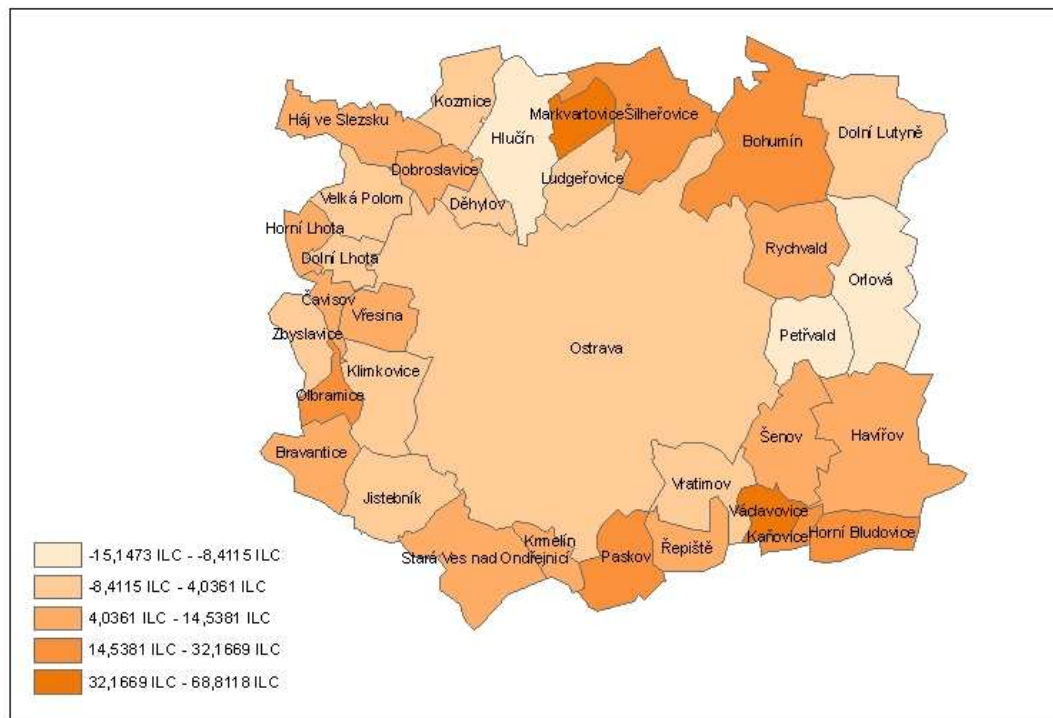
Vyhodnocení proběhlo na území ORP Ostrava a vybraných obcí. Tyto obce byly vybrány z důvodu popisu širších souvislostí a k přesnějšimu vyhodnocení zvolených indikátorů.

ORP Ostrava:

Čavisov
Dolní Lhota
Horní Lhota
Klimkovice
Olbramice
Ostrava
Stará ves nad Ondřejnicí
Šenov
Václavovice
Velká Polom
Vratimov
Vřesina
Zbyslavice

vybrané okolní obce:

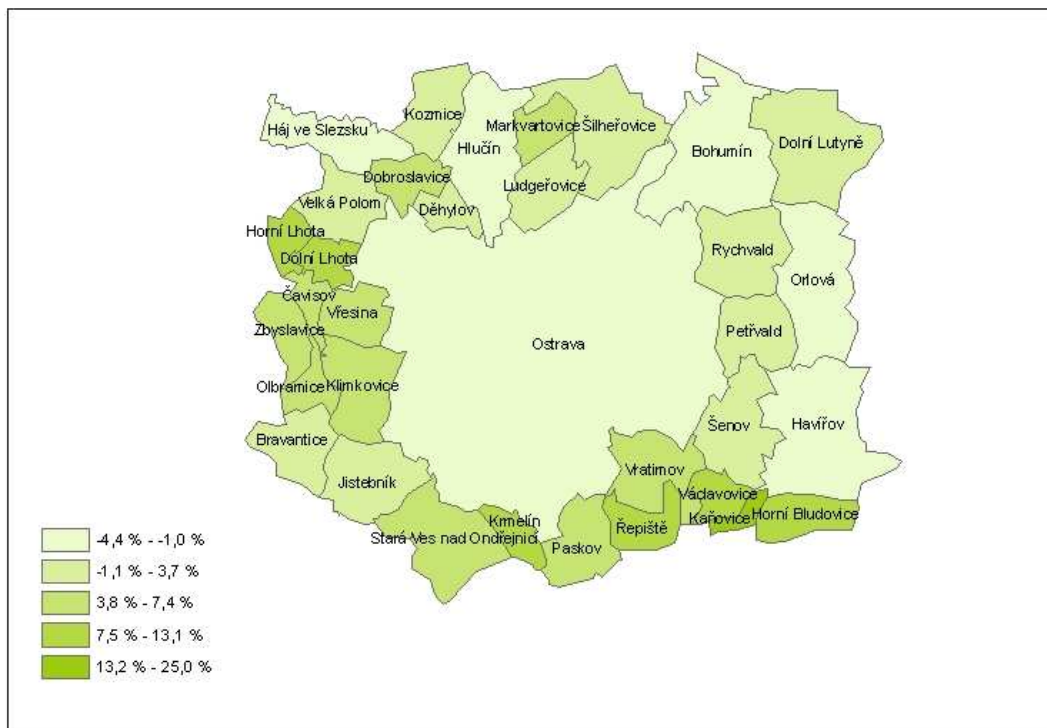
Bohumín
Bravantice
Děhylov
Dobroslavice
Dolní Lutyně
Havířov
Háj ve Slezsku
Hlučín
Horní Bludovice
Jistebník
Kaňovice
Kozmice
Krmelín
Ludgeřovice
Markvartovice
Orlová
Paskov
Petřvald
Rychvald
Řepiště
Šilheřovice

Kartogram č. 1: Hodnoty indikátoru územní dynamiky v ORP Ostrava a okolních obcích v roce 2006

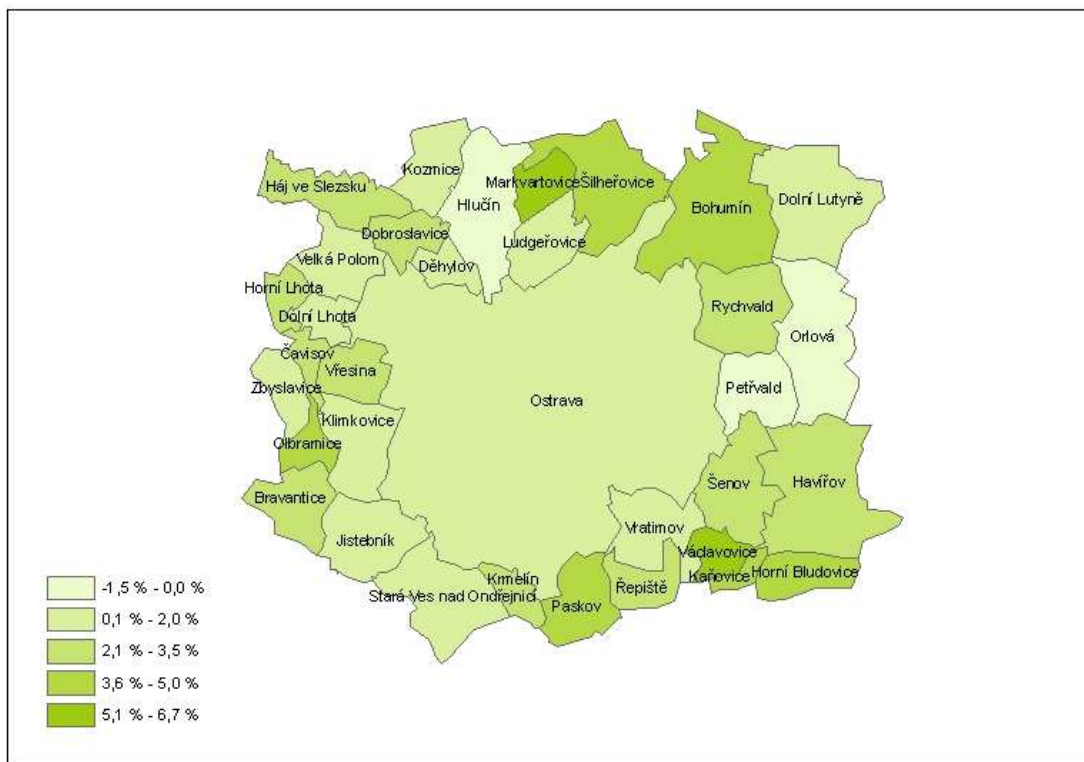
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

Indikátor územní dynamiky v ORP Ostrava a vybraných obcích vykazuje nejvyšší hodnoty v obcích Markvartovice a Václavovice (32,1669 – 68,8118). Tento výsledek naznačuje, že na území těchto dvou obcí v letech 2001 až 2006 probíhala intenzivní zástavba. Ve stejném období se v těchto obcích zvedl přírůstek obyvatel, konkrétně o 3 % v obci Markvartovice a o 7,6 % v obci Václavovice. Porovnáním mapových podkladů z let 2001 až 2006 lze říci, že se jedná o obytnou zástavbu, infrastrukturu a ostatní zastavěné plochy. Druhý nejvyšší údaj indikátoru územní dynamiky (14,5381 – 32,1669) vykazují obce Šilheřovice, Bohumín, Olbramice, Horní Bludovice a Paskov. V obci Šilheřovice se zástavba projevila ve formě obytných domů, v obci Bohumín se nejvíce nové zastavěné plochy projevily v souvislosti s přípravou výstavby dálnice D47. Hodnoty indikátoru územní dynamiky se v obcích Olbramice, Horní Bludovice, Kaňovice a Paskov projevily v obytné zástavbě a v místních komunikacích. Nejnižší hodnotu indikátoru zaznamenáváme v obcích Hlučín, Orlová a Petřvald, které se pohybují v rozmezí (-15,1473 – -8,4115). Obec Hlučín vykazuje nejnižší hodnotu indikátoru, zde se urbanizované plochy přeměnily nejvíce na louky a ornou půdu. V obcích Petřvald a Orlová byly urbanizované plochy změněny na louky a lesní půdu, hlavní příčinou zániku urbanizované plochy je dlouhodobá důlní činnost.

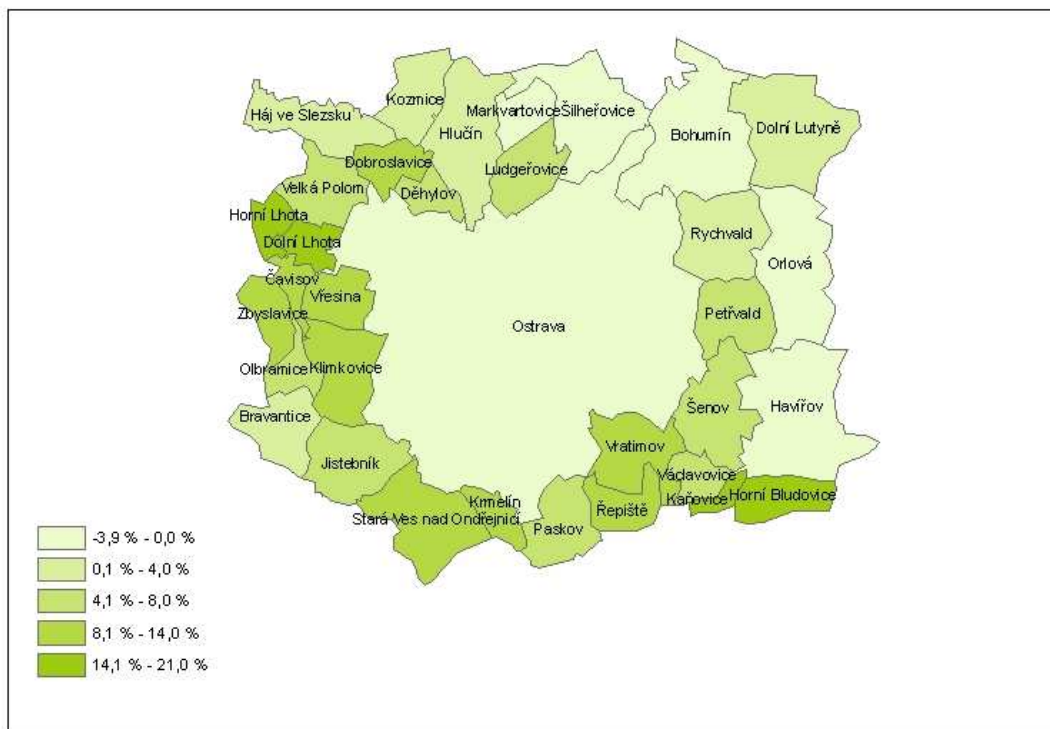
Kartogram č. 2: Změna počtu obyvatel v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

K nejvyššímu nárůstu počtu obyvatel v ORP Ostrava a vybraných obcí došlo v letech 2001 až 2006 v obci Kaňovice, který činil 25 %. Tato obec je z výčtu všech zkoumaných obcí nejmenší, co se počtu obyvatel týče. Nárůst obyvatel o jednu čtvrtinu v letech 2001 až 2006 můžeme přisuzovat tomu, že ve stejném období ve vesnici probíhala obytná zástavba. V obcích Horní Lhota, Dolní Lhota, Krmelín, Řepiště, Václavovice a Horní Bludovice byl zaznamenán druhý nejvyšší nárůst počtu obyvatel a to v intervalu 7,5 a 13,1 %. Podle hodnot indikátoru územní dynamiky v obcích Václavovice a Horní Bludovice došlo k výstavbě, čili můžeme předpokládat, že nárůst obyvatel zapříčinil právě tento fakt. V ostatních jmenovaných obcích změnu přírůstu obyvatel způsobilo vystěhovávání obyvatel z obce Ostrava a z území ležících od Ostravy severně a východně. Úbytek počtu obyvatel v letech 2001 až 2006 můžeme vidět nejvíce na obcích, které leží v intervalu od -1,0 do -4,4 %, jimiž jsou Ostrava, Háj ve Slezsku, Hlučín, Bohumín, Orlová a Havířov. Tento odliv je zřejmě způsoben stěhováním obyvatel za prací do regionů, které nabízí lepší pracovní příležitosti, ale v případě obcí Bohumín, Orlová a Havířov také jedno z nejznečištěnějších životních prostředí v České republice.

Kartogram č. 3: Změna urbanizované plochy v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

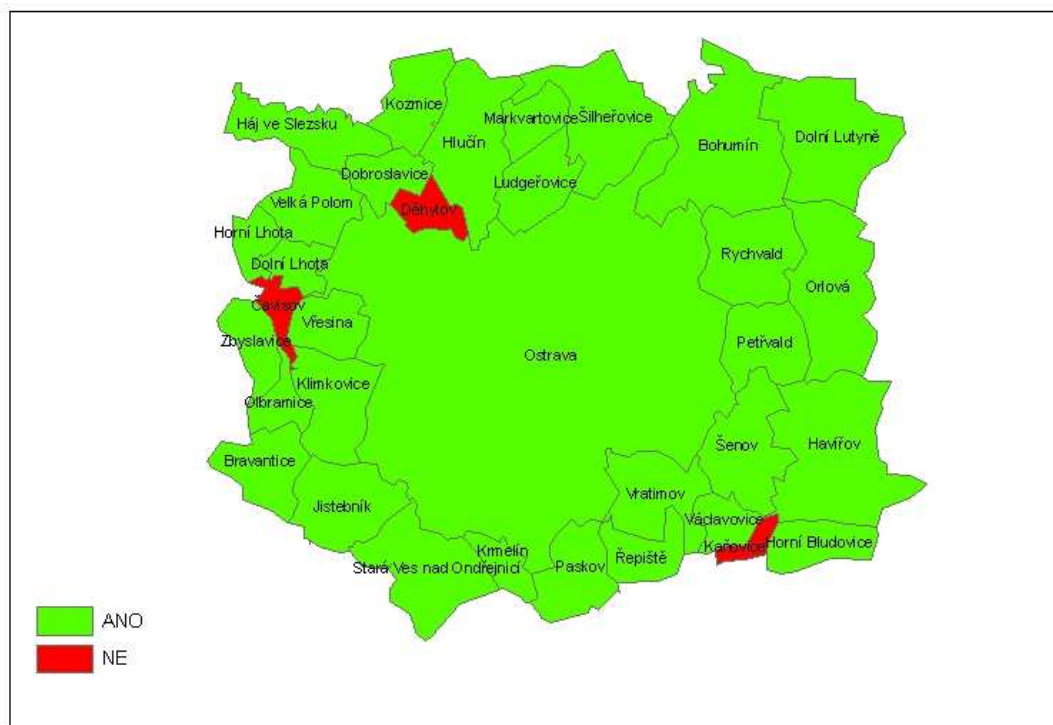
Jak můžeme vidět na kartogramu, k největšímu nárůstu urbanizované plochy došlo v letech 2001 až 2006 v obcích Markvartovice a Václavovice, a to v intervalu od 5,1 do 6,7 %. Tento nárůst má zřejmě souvislost s indikátorem územní dynamiky, díky kterému můžeme předpokládat, že v těchto obcích ve stejném období probíhala výstavba. V obcích, které vykazují druhou nejvyšší změnu urbanizované plochy, která je 3,6 až 5,0 % můžeme předpokládat podobný vývoj, jako tomu bylo u obcí s nejvyšším procentem změny. Nejnižší procento změny urbanizované plochy můžeme vidět na obcích Hlučín, Orlová a Petřvald, kde interval změny ukazuje hodnoty mezi -1,5 až 0,0 %, v těchto obcích se v období 2001 až 2006 změna urbanizované plochy neprojevila nebo dokonce došlo k úbytku urbanizované plochy.

Kartogram č. 4: Změna hustoty obyvatel v urbanizovaném území v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006

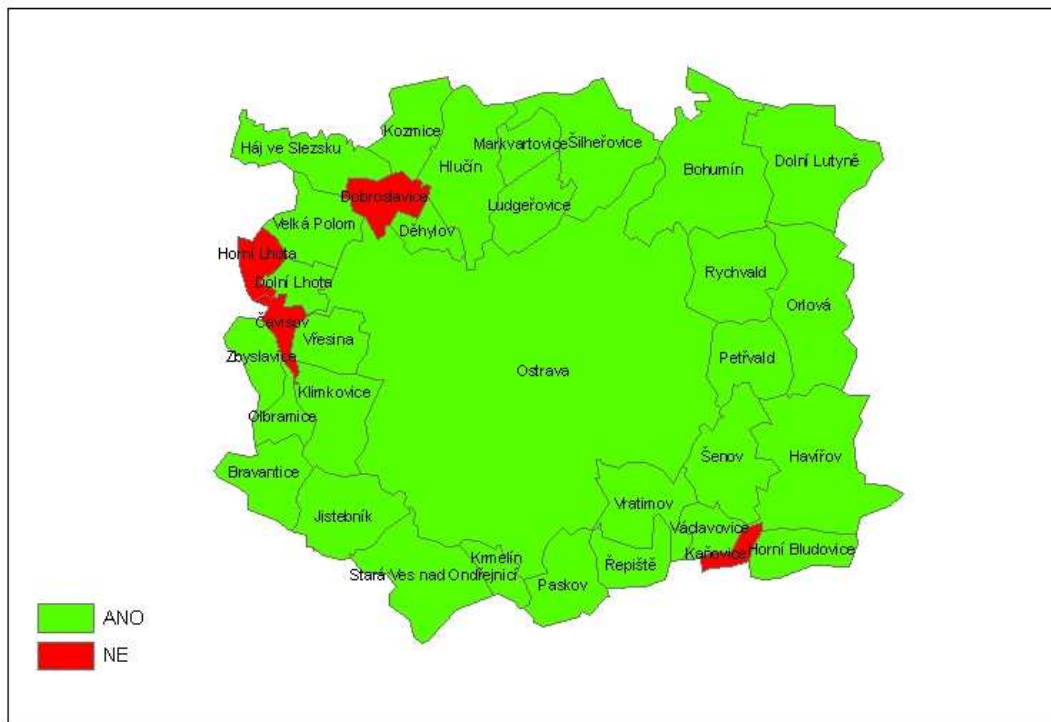
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

Z kartogramu je zjevné, že změna hustoty obyvatel v urbanizovaném území ve zkoumaných obcích se v letech 2001 až 2006 zvyšuje směrem na západ a jih. Nejvyšší hodnota změny hustoty obyvatel v urbanizovaném území je v intervalu 14,1 až 21,0 %. Obce, které nabývají tuto hodnotu, jsou Horní Lhota, Dolní Lhota, Kaňovice a Horní Bludovice. Zvýšení hustoty obyvatel v obcích Kaňovice a Horní Bludovice je zřejmě zapříčiněno intenzivnější zástavbou ve stejném období a s tím souvisejícím přílivem obyvatel. V obcích Horní a Dolní Lhota se hustota obyvatel v urbanizovaném území pravděpodobně zvýšila díky příchodu nových obyvatel či narozením dětí. Předpoklad je, že obyvatelé do zmíněných obcí přišli do volných bytů nebo domů, protože podle hodnot indikátoru územní dynamiky v těchto obcích neproběhla příliš rozsáhlá výstavba. Úbytek či žádnou změnu hustoty obyvatel v urbanizovaném území můžeme zaznamenat v obcích Ostrava, Markvartovice, Šilheřovice, Bohumín, Orlová a Havířov. Tento jev je zřejmě způsoben stěhováním lidí do jiných regionů za lepšími pracovními příležitostmi a již dříve zmiňovanou zhoršenou kvalitou životního prostředí.

Kartogram č. 5: Dostupnost mateřských škol v ORP Ostrava a okolních obcích
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z databáze MOS

Podle výsledků na kartogramu můžeme říct, že mateřské školy jsou dostupné ve všech zkoumaných obcích kromě obcí Čavisov, Děhylov a Kaňovice. V obci Kaňovice může být chybějící mateřská škola problémem v rozvoji této obce vzhledem k tomu, že v letech 2001 až 2006 na tomto území probíhala zástavba. Můžeme tak předpokládat, že obyvatelé přistěhovaní do této obce budou nuceni své děti přihlásit do mateřské školy v jiné obci. V obcích Čavisov a Děhylov v letech 2001 až 2006 neprobíhala obzvlášť intenzivní zástavba, ale i tak chybějící mateřská škola může do budoucna znamenat zpomalení rozvoje těchto obcí.

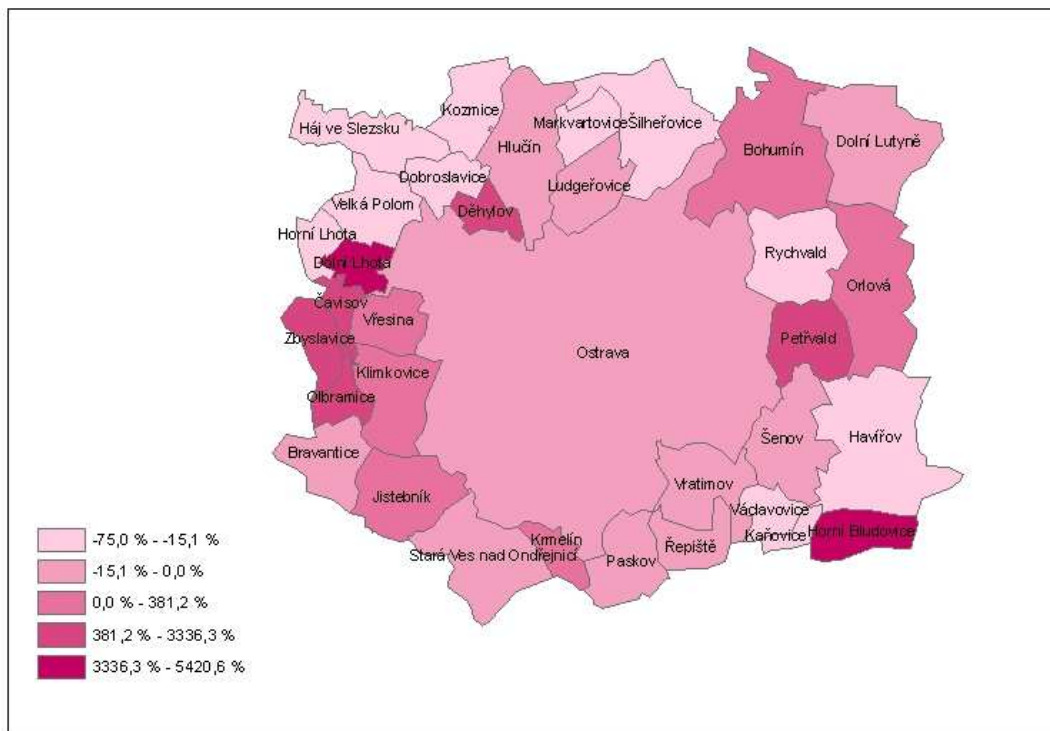
Kartogram č. 6: Dostupnost základních škol v ORP Ostrava a okolních obcích
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z databáze MOS

Základní škola v ORP Ostrava a okolních obcích se nachází ve všech zkoumaných obcích, mino obce Horní Lhota, Čavisov, Dobroslavice a Kaňovice, jak můžeme vidět na kartogramu. Stejně jako v předchozím případě u mateřské školy, chybí základní škola v obci Kaňovice. Nedostupnost této služby může způsobit zpomalený rozvoj v obci. U obcí Horní Lhota, Čavisov a Dobroslavice měl indikátor územní dynamiky hodnoty v intervalu (4,0361 – 14,5381), což je střední rozsah. To ukazuje na to, že v těchto obcích neprobíhala příliš intenzivní zástavba, ale do budoucna by se tato skutečnost mohla změnit. Z toho vyplývá, že chybějící základní škola může mít negativní dopad na rozvojový potenciál těchto obcí.

Kartogram č. 7: Dostupnost zastávek MHD a vlaku v ORP Ostrava a okolních obcích
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z databáze jízdních řádů IDOS

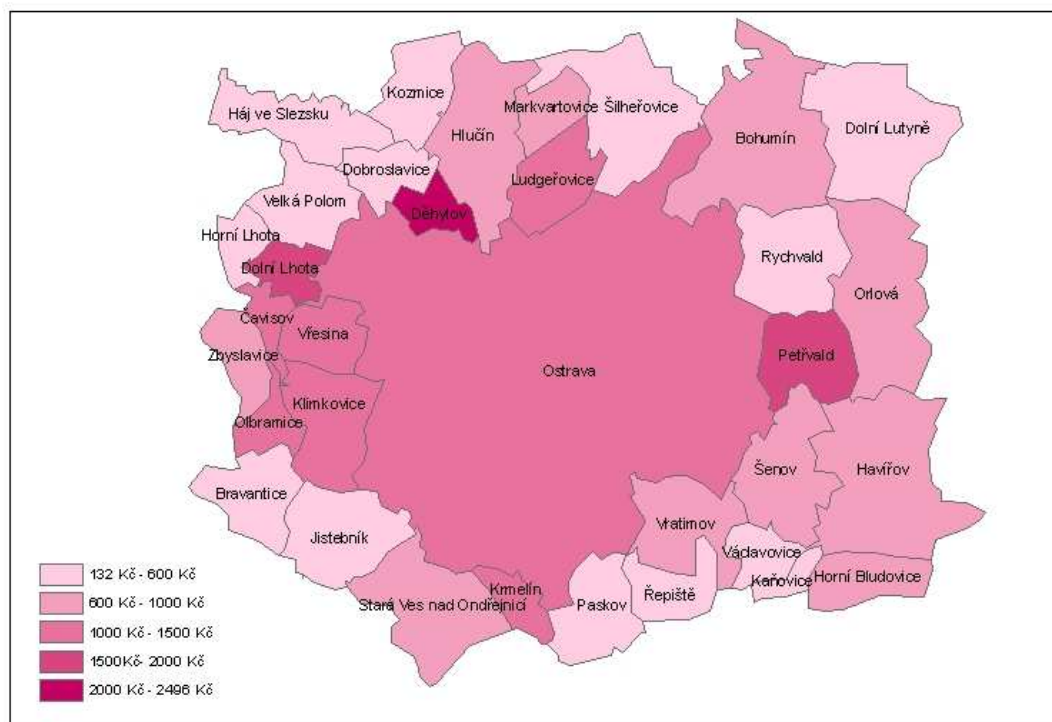
Podle výsledků na kartogramu, který se zabývá dopravní dostupností jednotlivých obcí, zjistíme, že všechny okolní obce mají dopravní spojení do obce Ostravy. Především se jedná o autobusovou příměstskou dopravu, některé obce spojuje s centrem železnice a několik obcí je propojeno oběma způsoby hromadné dopravy. Tato skutečnost vyplývá z charakteru celého regionu jako průmyslové oblasti s vysokou hustotou zalidnění a nutností vytvoření vhodných podmínek pro dopravu velkého počtu obyvatel za prací.

Kartogram č. 8: Změna výnosu daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z databáze ARIS

Nejvyšší nárůst výnosu daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele zaznamenaly obce Horní Bludovice a Dolní Lhota, kde hodnota intervalu činí 3336,3 až 5420,6 %. Tento enormní nárůst se může na první pohled jevit jako nesmyslný, přesto je logicky zdůvodnitelný. Jako nejpravděpodobnější příčina přichází v úvahu zvýšení počtu osob samostatně výdělečně činných, které výnosně podnikají na území daných obcí. V obcích Čavisov, Zbyslavice, Olbramice, Děhylov a Petřvald byl zaznamenán druhý nejvyšší nárůst výnosu daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele, a to v intervalu od 381,2 do 3336,3 %. Nejpravděpodobnější příčina je totožná s příčinou z předchozího intervalu, avšak v těchto obcích zřejmě dochází k nižším daňovým výnosům. Dalším kritériem nižšího nárůstu může být menší podíl osob samostatně výdělečně činných na celkovém počtu obyvatel daných obcí. Naopak výrazné snížení výnosu daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele v intervalu od -75,0 do -15,1 % bylo zaznamenáno celkem v 11 obcích, které se nacházejí zejména na severu a východě zkoumaného území. Ostrava společně s dalšími 9 okolními obcemi rovněž zaznamenala snížení výnosu daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele, i když ne tak markantního, jedná se o hodnoty od -15,1 do 0,0 %.

Kartogram č. 9: Výnos daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele v ORP Ostrava a okolních obcích v roce 2006 v Kč

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z databáze ARIS

Podle zjištěných výsledků zaznamenaných na výše uvedeném kartogramu nejvyšší výnos daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele v Kč za rok 2006 vykazuje obec Děhylov, a to v intervalu 2000 až 2496 Kč. Výnosu 1500 až 2000 Kč dosáhly obce Dolní Lhota a Petřvald. Ostrava společně s obcemi Čavisov, Klimkovice, Krmelín, Ludgeřovice a Olbramice dosáhly výnosu 1000 až 1500 Kč. Výnosu 600 až 1000 Kč dosáhlo celkem 10 obcí a zbývajících 14 obcí dosáhlo výnosu pouze 132 až 600 Kč na 1 obyvatele.

6.1 Vzájemné srovnání vybraných indikátorů udržitelného rozvoje na místní úrovni

Po podrobném prostudování všech kartogramů je na první pohled zřejmé, že jednotlivé zkoumané jevy spolu vzájemně úzce souvisí. Míra urbanizované plochy přímo ovlivňuje hustotu zalidnění a nárůst či pokles počtu obyvatel. Výjimkou je město Bohumín, jehož indikátor územní dynamiky spadá do druhého nejvyššího intervalu, přesto v obci ve zkoumaném období došlo ke snížení počtu obyvatel a k minimálnímu nárůstu daně z příjmu fyzických osob na 1 obyvatele. Tento jev lze vysvětlit skutečností, že se na území Bohumína v uvedeném období nejednalo o bytovou zástavbu, nýbrž o výstavbu dálnice D47.

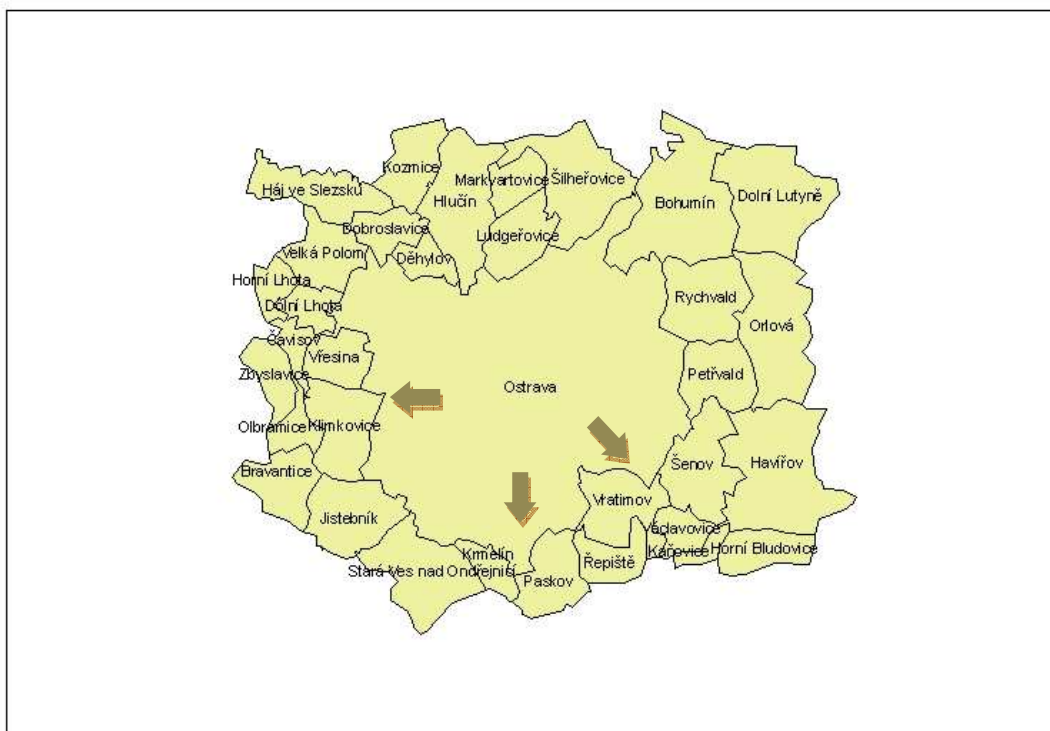
Podrobným prozkoumáním jednotlivých kartogramů dále zjistíme, že v největší obci zkoumaného území Ostravě dochází k postupnému snižování počtu obyvatel a potažmo ke snížení hustoty obyvatel. Je patrný přesun obyvatel z Ostravy do okolních obcí, přičemž převažují obce na jihu, jihovýchodě a západě od Ostravy, kde jsou příznivější klimatické podmínky vykazující nižší koncentrace polévatého prachu, oxidu dusíku i oxidu siřičitého. Přesto město Ostrava ve sledovaném období zaznamenalo mírný dvouprocentní nárůst urbanizované plochy a s tím související nárůst indikátoru územní dynamiky o hodnotě $ILC = 3,5742$. Tento jev lze přisuzovat skutečnosti, že většina z původních obyvatel obce Ostravy i po přesídlení do okolních obcí nadále zde dojíždí za prací a právě vyšší koncentrace pracovních příležitostí je s největší pravděpodobností hlavní příčinou nárůstu urbanizované plochy v podobě komerčních a průmyslových objektů. Nezanedbatelnou skupinou jsou i lidé stavějící své příbytky na okraji města, kteří tak přispívají k tzv. vnitřní suburbanizaci.

Z kartogramů zkoumajících dostupnost služeb v jednotlivých obcích je zřejmé, že dostupnost takových služeb, jako je mateřská nebo základní škola, není ve všech obcích s rostoucím počtem obyvatel samozřejmostí. Svědčí o tom absence mateřské i základní školy v obci Kaňovice, která patří mezi obce s nejvyšším nárůstem počtu obyvatel ve zkoumaném období. Tato skutečnost prokazuje nízkou míru akceschopnosti představitelů dané obce, která na jednu stranu umožní obytnou výstavbu na svém území, avšak nezajistí následnou dostupnost základních služeb svým nově příchozím obyvatelům.

Po prozkoumání kartogramu, zaměřeného na dopravní dostupnost jednotlivých obcí směrem k centru, zjistíme, že všechny okolní obce mají dopravní spojení do obce Ostravy. Nejčastěji se jedná o autobusovou příměstskou dopravu, některé obce spojuje s centrem železnice a několik obcí je propojeno oběma způsoby hromadné dopravy. Tato skutečnost vyplývá z charakteru celého regionu jako průmyslové oblasti s vysokou hustotou zalidnění a nutností vytvoření vhodných podmínek pro dopravu velkého počtu obyvatel za prací.

Zajímavým jevem je snížení urbanizované plochy v obci Hlučín oproti ploše neurbanizované. Obec Hlučín leží na hranici obce Ostrava, má výbornou dopravní dostupnost, mnohem příznivější klimatické podmínky a přesto se počet obyvatel nezvyšuje a naopak dochází k útlumu výstavby na rozdíl od sousedních obcí Markvartovice a Šilheřovice. Tuto skutečnost lze vysvětlit pouze tím, že představitelé obce nenabízejí, nebo nemají možnost nabídnout adekvátní pozemky k obytné zástavbě.

Poslední dva kartogramy zkoumají nárůst výnosu daně z příjmu fyzických osob na jednoho obyvatele. K nejvýraznějšímu nárůstu ve sledovaném období došlo v obcích Horní Bludovice a Dolní Lhota. Porovnáme-li tyto hodnoty s hodnotami z kartogramů indikátor územní dynamiky, změna urbanizované plochy, změna počtu obyvatel a změna hustoty zalidnění, zjistíme, že v těchto obcích došlo k navýšení hodnot ve všech těchto zkoumaných indikátorech. Můžeme tím prokázat, že nárůst jednotlivých indikátorů spolu přímo souvisí.

Kartogram č. 10: Směr rozvojových os v ORP Ostrava a okolních obcích v letech 2001 až 2006
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ

7 Závěr

Problematicke regionálních disparit se v současné době věnuje značná pozornost a po vstupu České republiky do Evropské unie je potřeba se regionálními rozdíly věnovat s větší intenzitou. V rámci České republiky můžeme pozorovat velké regionální rozdíly, z toho důvodu je důležité regionální disparity komplexně hledat a následně hodnotit a pokusit se příslušným opatřením eliminovat. Hlavním důvodem regionálních disparit v České republice je restrukturalizace průmyslových odvětví a s tím související značná nezaměstnanost.

Cílem diplomové práce je vyhodnocení regionálních disparit na území České republiky a vhodnosti indikátorů použitých k vyhodnocení těchto disparit se zaměřením na region Ostravy a blízkého okolí.

Hlavní teoretické základy plynoucí z prostudované literatury umožnily realizovat analýzu regionálních disparit. Analýze regionálních disparit předcházela výběr vhodné sady ukazatelů, které by charakterizovaly situaci ve zkoumaném území. Protože regionální rozdíly je možné vyhodnocovat na základě rozsáhlé palety ukazatelů, byly pro účely této práce vybrány pouze některé ukazatele.

Indikátory, které byly v této práci vyhodnoceny a následně porovnávány, jsou: indikátor územní dynamiky, hustota osídlení obce, počet obyvatel obce, změna urbanizované plochy obce, dostupnost základních služeb, kde jsem vybral dostupnost mateřských škol, základních škol a dostupnost autobusových zastávek a vlakových stanic. Posledním zvoleným indikátorem, byl výnos daně z příjmu fyzických osob na jednoho obyvatele. Pro řešení regionálních disparit byla nejprve sebrána data z veřejně dostupných databází a následně na jejich základě vypočtena a vyhodnocena v podobě kartogramů. Vybrané ukazatele, byly vyhodnoceny v období od roku 2001 do roku 2006.

Výše uvedené indikátory byly aplikovány na obec s rozšířenou působností Ostrava a vybrané okolní obce. Nejprve byl vyhodnocen indikátor územní dynamiky, který vykazuje nejvyšší hodnoty v obcích Markvartovice a Václavovice a následně v obcích Šilheřovice, Bohumín, Olbramice, Horní Bludovice a Paskov. Tento výsledek ukazuje, že ve zkoumaném období let 2001 až 2006 probíhala nejintenzivnější zástavba mimo centrum daného území a to směrem na jih, jihovýchod a západ. Následně byly

vyhodnoceny ukazatele změny počtu obyvatel, hustota zalidnění a změna urbanizované plochy. Tyto ukazatele přímo souvisí s indikátorem územní dynamiky a na vizuálním výstupu můžeme vidět, že se nejvíce projevily právě v těch obcích se zvýšenou zástavbou. Výjimkou je obec Hlučín, ve které se indikátor územní dynamiky a další použité ukazatele projevily v záporných hodnotách. Tento jev nasvědčuje tomu, že v této obci nepřišla žádná nová zástavba a naopak urbanizovaná plocha byla přeměněna na plochu neurbanizovanou a s tímto souvisí také úbytek obyvatel a hustota zalidnění.

Po vyhodnocení výše zmíněných indikátorů byla vyhodnocena dostupnost základní služeb. U dostupnosti mateřských a základních škol, můžeme konstatovat, že právě v obcích, kde urbanizovaná plocha narůstala, konkrétně v obci Kaňovice, není ani jedna ze dvou zkoumaných služeb dostupná. Tento fakt může vést k tomu, že obyvatelé, kteří se do této nové zástavby přistěhují, budou nuceni své děti přihlásit do škol, jež se nacházejí v okolních obcích. Nedostupnost této služby je značným problémem pro budoucí rozvoj obce Kaňovice. Výsledky dostupnosti zastávek autobusové dopravy a vlakových stanic ukázaly, že alespoň jeden z vybraného druhu dopravy je dostupný v každé ze zkoumaných obcí, což umožňuje přijatelnou dostupnost služeb mezi městem Ostrava a jeho okolím.

Posledním ukazatelem, který byl vyhodnocen v rámci této práce, je indikátor výnosu daně z příjmu fyzických osob na jednoho obyvatele. K nejvýraznějšímu nárůstu hodnot tohoto indikátoru došlo ve sledovaném období v obcích Horní Bludovice a Dolní Lhota. Tento fakt nám ukazuje, že hlavní ekonomické centrum daného území postupem času chudne na úkor okolních obcí, což může mít negativní dopad na jeho potencionální rozvoj do budoucna.

Na základě vhodného výběru a vyhodnocení použitých indikátorů můžeme vidět rozdíly mezi obcemi ve zkoumaném území. Rozvoj územní probíhá nerovnoměrně, a to směrem na jih, jihovýchod a západ od centra. Obce, které se v těchto daných směrech rozvíjí, mohou být nepřipraveny a to především v oblasti infrastruktury a sociální oblasti. Tímto bylo dosaženo stanoveného cíle této diplomové práce.

Seznam použité literatury

- ADAMČÍK, S. Zdroje teorie regionální politiky a regionálního rozvoje. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 1997. 138 s. ISBN 80-7078-432-6.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. Teorie regionálního rozvoje. 1. vyd., Praha: Karolinum, 2002. 211 s. ISBN 80-246-0384-5.
- HAMP, M. Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. 147 s. ISBN 80-86746-02-X.
- HOLUB, Z. Region, regionalistka, regionalismus a regionalisté. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s. ISBN 978-8086708-39-3.
- HŘEBÍK, Š., TŘEBICKÝ, V. Manuál zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce. EnviConsult, s.r.o., Praha, 2007. 48 s. ISBN 978-80-239-8594-8.
- HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁK, M., ŠEVČÍKOVÁ, A. Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova. 1. vyd., Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2008. ISBN 978-80-213-1413-9.
- JEŽEK, J. Prostorová a regionální ekonomika. 2. vyd., Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 1999. ISBN 80-7082-575-8.
- MATES, P., WOKOUN, R. a kol. Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy. 1. vyd., Praha: Prospektrum, 2001. ISBN 80-7175-100-6.
- MATOUŠKOVÁ, Z., MACHÁČEK, J., POSTRÁNECKÝ, J., TOTH, P. Regionální a municipální ekonomika. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000. ISBN 80-245-0052-3.
- MAŠTÁLKA, M. Územně prominutelné indikátory udržitelného rozvoje, disertační práce, Disertační práce na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně, 2009. 131 s.
- MOLDÁN, B. Indikátory udržitelného rozvoje. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 1996. 87 s. ISBN 80-7078-280-X.
- MOLLE, W. European Cohesion Policy. London: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-43812-4.

PIKE, A., RODRIGUEZ-POSE, A., Tomaneym J. Local and Regional Develotment. New York: Routledge, 2006. ISBN 10 0-203-00306-3.

ŠILHÁNKOVÁ, V. Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni? Hradec Králové: Civitas per Populi, 2010. 82 s. ISBN 978-80-904671-3-2.

ŠILHÁNKOVÁ, V. Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 129 s. ISBN 978-80-7395-019-4.

VORAUER, K. Europäische Regionalpolitik – Regionale Disparitäten. Münchener Geographische Hefte, 1997. ISBN 3-932820-01.

WISHDALE, F., YUILL, D. Measuring Disparities for Area Designation Purposes: Issues for the European Union. Regional and Industrial Policy Research Paper, No 24. Glasgow: University of Strathclyde, 1997.

WOKOUN, R. Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2003. ISBN 80-245-0517-7.

WOKOUN, R. Regionální rozvoj a jeho management v České republice. Praha: Oeconomica, 2007. 246 s. ISBN 978-80-245-1301-0.

WOKOUN, R. Regionální rozvoj – východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování. Praha: Linde, 2008. 475 s. ISBN 80-7201-699-0.

ŽÍTEK, V., KLÍMOVÁ, V. Regionální politika. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 2008. 106 s. ISBN 978-80-210-4761-7.

Seznam internetových zdrojů

Regionální disparity. Working papers N. 1. 2007, č. 1. [online]. Ekonomická fakulta VŠB- TU Ostrava a Obchodně podnikatelská fakulta SU v Opavě. ISSN 1802-9450. Dostupné z <http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/RD_0701.pdf>.

Regionální disparity. Working papers N. 2. 2008, č. 2. [online]. Ekonomická fakulta VŠB- TU Ostrava a Obchodně podnikatelská fakulta SU v Opavě. ISSN 1802-9450. Dostupné z <http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/RD_0802.pdf>. [cit. 15. 1. 2010].

<http://www.cepsr.com>

<http://www.cs.wikipedia.org>

<http://www.czso.cz>

<http://www.disparity.vsb.cz>

<http://www.ostravainfo.cz>

<http://www.radaevropy.cz>

<http://www.risy.cz>

<http://www.timur.cz>

<http://vdb.czso.cz>

<http://wwwinfo.mfcr.cz>

Příloha č. 1: Aktualizovaná klasifikace CZ - NUTS

Kód	NUTS 0	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3	NUTS 4
	stát	území	oblast	kraj	okres
CZ	Česká republika				
CZ0		Česká republika			
CZ01			Praha		
CZ010				Hl. m. Praha	
CZ0101					Praha 1
CZ0102					Praha 2
CZ0103					Praha 3
CZ0104					Praha 4
CZ0105					Praha 5
CZ0106					Praha 6
CZ0107					Praha 7
CZ0108					Praha 8
CZ0109					Praha 9
CZ010A					Praha 10
CZ010B					Praha 11
CZ010C					Praha 12
CZ010D					Praha 13
CZ010E					Praha 14
CZ010F					Praha 15
CZ02			Střední Čechy		
CZ020				Středočeský kraj	
CZ0201					Benešov
CZ0202					Beroun
CZ0203					Kladno
CZ0204					Kolín
CZ0205					Kutná Hora
CZ0206					Mělník
CZ0207					Mladá Boleslav
CZ0208					Nymburk
CZ0209					Praha-východ
CZ020A					Praha-západ
CZ020B					Příbram
CZ020C					Rakovník
CZ03			Jihozápad		
CZ031				Jihočeský kraj	
CZ0311					České Budějovice
CZ0312					Český Krumlov
CZ0313					Jindřichův Hradec
CZ0314					Písek
CZ0315					Prachatice
CZ0316					Strakonice
CZ0317					Tábor
CZ032				Plzeňský kraj	
CZ0321					Domažlice
CZ0322					Klatovy
CZ0323					Plzeň-město
CZ0324					Plzeň-jih
CZ0325					Plzeň-sever
CZ0326					Rokycany
CZ0327					Tachov
CZ04			Severozápad		
CZ041				Karlovarský kraj	
CZ0411					Cheb
CZ0412					Karlovy Vary
CZ0413					Sokolov
CZ042				Ústecký kraj	

Kód	NUTS 0	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3	NUTS 4
	stát	území	oblast	kraj	okres
CZ0421					Děčín
CZ0422					Chomutov
CZ0423					Litoměřice
CZ0424					Louny
CZ0425					Most
CZ0426					Teplice
CZ0427					Ústí nad Labem
CZ05			Severovýchod		
CZ051				Liberecký kraj	
CZ0511					Česká Lípa
CZ0512					Jablonec nad Nisou
CZ0513					Liberec
CZ0514					Semily
CZ052				Královéhradecký kraj	
CZ0521					Hradec Králové
CZ0522					Jičín
CZ0523					Náchod
CZ0524					Rychnov nad Kněžnou
CZ0525					Trutnov
CZ053				Pardubický kraj	
CZ0531					Chrudim
CZ0532					Pardubice
CZ0533					Svitavy
CZ0534					Ústí nad Orlicí
CZ06			Jihovýchod		
CZ061				Vysočina	
CZ0611					Havlíčkův Brod
CZ0612					Jihlava
CZ0613					Pelhřimov
CZ0614					Třebíč
CZ0615					Zďár nad Sázavou
CZ062				Jihomoravský kraj	
CZ0621					Blansko
CZ0622					Brno-město
CZ0623					Brno-venkov
CZ0624					Břeclav
CZ0625					Hodonín
CZ0626					Vyškov
CZ0627					Znojmo
CZ07			Střední Morava		
CZ071				Olomoucký kraj	
CZ0711					Jeseník
CZ0712					Olomouc
CZ0713					Prostějov
CZ0714					Přerov
CZ0715					Šumperk
CZ072				Zlínský kraj	
CZ0721					Kroměříž
CZ0722					Uherské Hradiště
CZ0723					Vsetín
CZ0724					Zlín
CZ08			Moravskoslezsko		
CZ080				Moravskoslezský kraj	
CZ0801					Bruntál
CZ0802					Frýdek - Místek
CZ0803					Karviná
CZ0804					Nový Jičín
CZ0805					Opava
CZ0806					Ostrava - město
CZZ		Extra-Regio			

Kód	NUTS 0	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3	NUTS 4
	stát	území	oblast	kraj	okres
CZZZ			Extra-Regio		
CZZZZ				Extra-Regio	
CZZZZZ					Extra-Regio

Zdroj: Dostupné z <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/3_klasifikace_cz_nuts> [cit. 15. 11. 2007]

Příloha č. 2: Základní klasifikace regionálních disparit

SKUPINA DISPARIT	PODSKUPINA DISPARIT
EKONOMICKÉ DISPARITY	<ul style="list-style-type: none"> • Zaměstnanost • Nezaměstnanost • Hrubý domácí produkt • Produktivita práce • Výtěžnost daní • Struktura ekonomických aktivit • Průmysl • Zemědělství • Služby • Cestovní ruch • Inovace • Investice
SOCIÁLNÍ DISPARITY	<ul style="list-style-type: none"> • Hustota obyvatelstva • Demografická struktura • Migrace • Aktivní obyvatelstvo • Mobilita práce • Zdraví • Úmrtnost • Vzdělanostní struktura • Profesní struktura • Sociální blahobyt • Bydlení • Sociální zázemí • Kulturní zázemí • Vzdělanostní zázemí • Sociální patologie
ÚZEMNÍ (FYZICKÉ) DISPARITY	<ul style="list-style-type: none"> • Rozloha • Podnebí • Ovzduší • Voda • Příroda a biodiverzita • Odpady • Lesy • Krajina a půda • Dopravní infrastruktura • Technická infrastruktura • Dostupnost (periferialita)

Zdroj: *Regionální disparity*. Working papers N. 2. Ekonomická fakulta VŠB – TU Ostrava a Obchodně podnikatelská fakulta SU v Opavě, 2008. s. 30.

Příloha č. 3: Seznam vybraných regionálních ukazatelů v nabídce ČS

Oblast statistiky	Ukazatel	Věcné třídění	Metodické upřesnění	Měřicí jednotka	Nejnižší územní jednotka	Přístup k datům (publikace)
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Hrubý domácí produkt			mil. Kč	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Hrubý domácí produkt na obyvatele			Kč / obyv., PPS/obyv.	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Hrubá přidaná hodnota		včetně FISIM = služby finančního zprostředkování nepřímo měřené	mil. Kč	kraj	Regionální národní účty
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Tvorba hrubého fixního kapitálu			mil. Kč	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Disponibilní důchod domácností			mil. Kč	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	Struktura hrubé přidané hodnoty podle odvětví	odvětví OKEČ A - Q	OKEČ = Odvětvová klasifikace ekonomických činností	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 1
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Katastrální výměra celková		stav k 31. 12.	ha	obec	Malý lexikon obcí
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Katastrální výměra podle vybraných druhů pozemků	zemědělská půda, orná půda, nezemědělská půda, lesní pozemky, zahrady a ovocné sady, trvalé travní porosty, vodní plochy, zastavěné plochy a nádvoří, ostatní nezemědělské plochy	stav k 31. 12.	ha	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Počet obcí		stav k 31. 12.	počet	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Počet obcí se statutem města		stav k 31. 12.	počet	okres	Okresy ČR
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Podíl městského obyvatelstva		stav k 31. 12.	%	okres	Malý lexikon obcí
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Počet obyvatel podle vybraných velikostních skupin obcí	obce do 499 bydlících osob, 500 - 1 999, 2 000 - 9 999, nad 10 000 bydlících osob	stav k 31. 12.	počet	okres	Okresy ČR
ÚZEMÍ A OSÍDLENÍ	Hustota obyvatelstva		stav k 31. 12.	osoby/km ²	okres	Krajské ročenky, kap. 2
OBYVATELSTVO	Střední stav obyvatelstva podle pohlaví		stav k 1.7.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 3

OBYVATELSTVO	Obyvatelstvo podle pohlaví		stav k 31. 12.	osoby	obec	Malý lexikon obcí
OBYVATELSTVO	Obyvatelstvo podle pohlaví a pětiletých věkových skupin		stav k 31. 12.	osoby	okres	Věkové složení obyvatelstva ČR
OBYVATELSTVO	Obyvatelstvo podle základních věkových skupin	věkové skupiny 0 - 14, 15 - 64, 65 a více let	stav k 31. 12.	osoby	okres	Věkové složení obyvatelstva ČR
OBYVATELSTVO	Průměrný věk obyvatel		stav k 31. 12.	roky	okres	Věkové složení obyvatelstva ČR
OBYVATELSTVO	Index stáří obyvatelstva		podíl populace ve věkových skupinách: 65 a více / 0-14	%	okres	Věkové složení obyvatelstva ČR
OBYVATELSTVO	Živě narození			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Zemřelí			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Přistěhovalí			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Vystěhovalí			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Přirozený přírůstek			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Přírůstek stěhováním			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Celkový přírůstek			osoby	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Sňatky			počet	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Rozvody			počet	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Potraty			počet	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Kojenecká úmrtnost		zemřelí do 1 roku na 1000 živě narozených	‰	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Potratovost		potraty na 1000 narozených	‰	okres	Pohyb obyv. v ČR
OBYVATELSTVO	Standardizovaná úmrtnost podle pohlaví		na 100 000 obyvatel, standardizace dle metodiky ÚZIS	0,01 ‰	okres	Okresy ČR
OBYVATELSTVO	Naděje dožití při narození podle pohlaví			roky	kraj	Krajské ročenky, kap. 3
TRH PRÁCE	Průměrný evidenční počet zaměstnanců		bez menších podniků, podle sídla podniku	přepočtené osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Průměrný evidenční počet zaměstnanců podle odvětví	odvětví OKEČ A - Q	bez menších podniků, podle sídla podniku	fyzické osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců podle odvětví	odvětví OKEČ A - Q	bez menších podniků, podle sídla podniku	Kč	kraj	Krajské ročenky, kap. 4

TRH PRÁCE	Registrovaní uchazeči o zaměstnání	celkem, z toho ženy	stav k 31. 12.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Registrovaná volná pracovní místa		stav k 31. 12.	místa	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Neumístění uchazeči o zaměstnání podle délky evidence	do 3 měsíců, 3 - 6, 6 - 9, 9 - 12, 12 - 24, více než 24 měsíců	stav k 31. 12.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Neumístění uchazeči o zaměstnání podle věku	věkové skupiny do 24, 25 - 34, 35 - 44, 45 - 54, 55 - 64, nad 65 let	stav k 31. 12.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Neumístění uchazeči o zaměstnání podle vzdělání	základní vč. bez vzdělání, střední bez maturity, vyučení, vyučení s maturitou, úplné střední všeobecné s maturitou, úplné střední odborné s maturitou, vyšší, vysokoškolské	stav k 31. 12.	osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Neumístění uchazeči o zaměstnání - absolventi škol a mladiství		stav k 31. 12.	osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Ekonomicky aktivní populace 15 a více let (pracovní síla)	celkem, z toho ženy	z výběrových šetření pracovních sil (VŠPS)	tisíce osob	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Ekonomicky aktivní populace - nezaměstnaní podle pohlaví		z VŠPS	tisíce osob	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Obecná míra nezaměstnanosti podle pohlaví		z VŠPS	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Míra ekonomické aktivity podle pohlaví a vybraných věkových skupin	15 - 19, 20 - 24, 65 a více let	z VŠPS	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Zaměstnaní v národním hospodářství podle odvětví	odvětví OKEČ A - Q	z VŠPS	tisíce osob	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
TRH PRÁCE	Obyvatelstvo ve věku 15+ let s vysokoškolským vzděláním		z VŠPS, obyvatelstvo starší 15 let	tisíce osob	kraj	Krajské ročenky, kap. 4
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	Registrované ekonomické subjekty podle počtu zaměstnanců	0 vč. nezj., 1-5, 6-19, 20-24, 25-49, 50-99, 100-249, 250-499, 500 a více zaměstnanců	stav k 31. 12.	počet	okres	Okresy ČR
ORGANIZAČNÍ STRUKTURA	Aktivní registrované ekonomické subjekty (statistické jednotky typu podnik) podle vybraných právních forem	soukromí podnikatelé - podnikající dle živnostenského zákona, z toho zapsaní v OR, -podnikající dle jiných zákonů, z toho samostatně hosp. rolníci; obchodní společnosti, z toho akciové; družstva; státní podniky	stav k 31. 12.	počet	okres	Statistická ročenka ČR, kap. 12

ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Osevní plochy zemědělských plodin podle vybraných druhů plodin	celkem, obiloviny, brambory, řepka	stav k 31. 5.	ha	kraj	Krajské ročenky, kap. 6
-------------------------	--	------------------------------------	---------------	----	------	-------------------------

ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Skližeň zemědělských plodin podle vybraných druhů	obiloviny celkem, brambory celkem, řepka		t	kraj	Krajské ročenky, kap. 6
ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Hospodářská zvířata podle vybraných druhů	skot, prasata, drůbež, ovce	stav k 1. 4.	kusy	kraj	Krajské ročenky, kap. 6
ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Zalesňování			ha	kraj	Krajské ročenky, kap. 6
ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ	Těžba dřeva			m ³ b.k.	kraj	Krajské ročenky, kap. 6
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Emise podle základních znečišťujících látek	tuhé, oxid siřičitý (SO ₂), oxidy dusíku (NO _x), oxid uhelnatý (CO)	podle REZZO = Registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší, podle velikosti zdrojů	t	okres	Kraj. roč., kap. 2, Okresy ČR
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Měrné emise základních znečišťujících látek	tuhé, oxid siřičitý (SO ₂), oxidy dusíku (NO _x), oxid uhelnatý (CO)	podle REZZO	t/km ²	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Počet maloplošných chráněných území		stav k 31. 12.	počet	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Plocha maloplošných chráněných území		stav k 31. 12.	ha	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Pořízené investice na ochranu životního prostředí			tis. Kč	okres	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Produkce komunálních odpadů			tis. t	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Nakládání s odpady podle druhu	celkem, z toho s nebezpečnými odpady		tis. t	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Podíl odpadů využívaných k recyklaci, regeneraci a kompostování			%	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Podíl obyvatel zásobovaných vodou z veřejných vodovodů		stav k 31. 12.	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Ztráty vody ve veřejných sítích		fakturovaná / vyrobená voda	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 2
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci s ČOV		stav k 31. 12., ČOV = čistírna odpadních vod	%	kraj	Krajské ročenky, kap. 2

PRŮMYSL	Průměrný počet podnikatelských subjektů v průmyslu		podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji, s převaž. činnostmi podle OKEČ v sekci C, D, E	počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
PRŮMYSL	Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy podle odvětví	OKEČ v odvětvích C, D, E	podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji, s převaž. činnostmi podle OKEČ v sekci C, D, E	mil. Kč b. c.	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
ENERGETIKA	Spotřeba elektrické energie		podniky s 20 a více zam., podle kraje místa spotřeby	MWh	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Počet podniků ve stavebnictví		stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji		okres	Okresy ČR
STAVEBNICTVÍ	Stavební práce podle dodavatelských smluv		stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji	mil. Kč b. c.	okres	Okresy ČR
STAVEBNICTVÍ	Zahájené byty			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Rozestavěné byty			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Dokončené byty			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Obytná plocha dokončených bytů			m ²	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
STAVEBNICTVÍ	Počet vydaných stavebních povolení			počet	okres	Okresy ČR
STAVEBNICTVÍ	Předpokládaná hodnota staveb			mil. Kč b. c.	okres	Okresy ČR
VÝZKUM A VÝVOJ	Zaměstnanci ve vědě a výzkumu		stav k 31. 12.	fyz. osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
VÝZKUM A VÝVOJ	Podíl jednotlivců s přístupem na internet pro soukromé účely			%	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
VÝZKUM A VÝVOJ	Podíl domácností vybavených připojením na internet			%	kraj	Krajské ročenky, kap. 7
CESTOVNÍ RUCH	Hromadná ubytovací zařízení			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
CESTOVNÍ RUCH	Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
CESTOVNÍ RUCH	Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	celkem, z toho cizinci		osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
CESTOVNÍ RUCH	Čisté využití lůžek v hromadných zařízeních cestovního ruchu			%	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
DOPRAVA	Registrovaná motorová vozidla	vozidla celkem, z toho osobní vč. dodávkových	stav k 31. 12.	počet	okres	Okresy ČR

DOPRAVA	Provozní délka železničních tratí			km	okres	Krajské ročenky, kap. 8
---------	-----------------------------------	--	--	----	-------	-------------------------

DOPRAVA	Délka silnic a dálnic	celkem, z toho dálnice		km	kraj	Krajské ročenky, kap. 8
ŠKOLSTVÍ	Mateřské školy - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Mateřské školy - děti			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Základní školy - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Základní školy - žáci			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Gymnázia - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Gymnázia - žáci denního studia			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Střední odborné školy - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Střední odborné školy - žáci denního studia			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Střední odborná učiliště - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Střední odborná učiliště - žáci denního studia			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Vyšší odborné školy - počet			počet	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Vyšší odborné školy - žáci denního studia			osoby	okres	Okresy ČR
ŠKOLSTVÍ	Vysoké školy - studenti v prezenčním studiu			osoby	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
KULTURA	Divadla			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
KULTURA	Stálá kina			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
KULTURA	Muzea		včetně poboček	počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
KULTURA	Veřejné knihovny		včetně poboček	počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
SPORT	Tělocvičny			počet	kraj	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Lékaři	celkem, z toho v nestátních zařízeních		přep. osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Nemocnice			počet	okres	Okresy ČR
ZDRAVOTNICTVÍ	Lůžka v nemocnicích			počet	okres	Okresy ČR
ZDRAVOTNICTVÍ	Střední zdravotničtí pracovníci			přep. osoby	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Odborné léčebné ústavy			počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Odb. léčebné ústavy pro dlouhodobě nemocné			počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Samostatné ordinace praktického lékaře podle určení	pro dospělé, pro děti a dorost		počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9

ZDRAVOTNICTVÍ	Samostatné ordinace stomatologa			počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9
ZDRAVOTNICTVÍ	Lékárny a výdejny			počet	okres	Krajské ročenky, kap. 9
PRACOVNÍ NESCHOPNOST	Průměrný počet nemocensky pojištěných		podle sídla podniku	osoby	okres	Okresy ČR
PRACOVNÍ NESCHOPNOST	Průměrná pracovní neschopnost podle příčin	celkem, nemoc, pracovní úrazy, ostatní úrazy	podle sídla podniku	%	okres	Okresy ČR
PRACOVNÍ NESCHOPNOST	Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti		podle sídla podniku	dny	okres	Krajské ročenky, kap. 9
SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	Zařízení sociální péče			počet	okres	Okresy ČR
SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	Místa v zařízeních sociální péče			počet	okres	Okresy ČR
SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	Příjemci důchodů podle druhu důchodu	celkem, z toho starobní		osoby	okres	Okresy ČR
SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	Průměrný měsíční důchod podle druhu důchodu	celkem, z toho starobní		Kč	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Zjištěné trestné činy			počet	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Dopravní nehody			počet	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Usmrcení při dopravních nehodách			osoby	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Zranění při dopravních nehodách podle rozsahu zranění	těžce, lehce		osoby	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Hmotné škody způsobené při dopravních nehodách			tis. Kč	okres	Okresy ČR
KRIMINALITA, DOPRAVNÍ NEHODY, POŽÁRY	Přímé škody způsobené požáry			tis. Kč	okres	Okresy ČR

Zdroj: Dostupné z < http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/seznam_regionálních_ukazatelů_v_nabídce_csu > [cit. 3. 12. 2007]